

בס"ד

קיצור שולחן ערוך

קונטרס

דפי שולחן

ללימוד קיצור שו"ע לחודש אדר א' בשנה מעוברת בסדר הלוח "הלכתא דיומא"

■ מתחזור שינה אחת ■

כולל בתוכו:

דפי ציורים וטבלאות

דפי קיצור שו"ע עם מילואים

פקודי תשע"א לפ"ק

יוצא לאור ע"י
מפעל הלכתא דיומא

במקומו. אבל אשה לא תלמד תינוקות אפילו יש לה בעל בעיר, אלא אם הוא דר עמה באותו בית מפני אביהם שמביאים בניהם.

ח) צריך האדם להתרחק מן הנשים מאד מאד. אסור לקרוץ בידיו או ברגליו ולרמוזו בעיניו לאשה. ואסור לשחוק עמה להקל ראשו כנגדה או להביט ביפיה, ואסור להריח (ה) בבשמים המיוחדים לאשה וכל שכן כשהיא אוחותן בידה או שהן תלוין עליה. אסור להסתכל בבגדי צבעונין של אשה שהוא מכיר אותה, אפילו הבגדים אינם עליה שמא יבא להרהר בה. פגע אשה בשוק אסור להלוך אחריה אלא רץ שתשאר לצדדין או לאחרי, ולא יעבור בפתח זונה אפילו ברחוק ארבע אמות. (ו) והמסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה ונתכוון ליהנות ממנה עונו גדול מאד, ואסור לשמוע קול אשה (ז) או להסתכל בשערה.

ט) אין שואלין בשלום אשה כלל, ואפילו על ידי בעלה אסור לשלוח לה דברי שלומים ולכן כשכותב אגרת לחבירו אסור לכתוב ולומר: שלום לזוגתך, אבל מותר לשאול לבעלה (ח) או לאחר איך שלומה, וכן מותר לכתוב לחבירו: הודיעני משלום זוגתך.

י) המחבק או המנשק אפילו אחת מן הקרובות שאין לו שום הנאה, הרי זה עושה איסור, שאין קרבים לערוה כלל. חוץ מן האב עם בתו והאם עם בנה שהם מותרין בחיבוק ונישוק.

יא) אין לנהוג אפילו עם אשתו בדברים של חבה, כגון לעיין ברישיה וכדומה בפני אחרים, שלא יבא הרואה לידי הרהור.

יב) אסור לאיש שיודר בבית חמיו אלא כשיש לו חדר מיוחד לשכיבה.

יג) כבר האריכו גדולי ישראל זכרונם לברכה בספריהם הקדושים בתוכחות מוסרים, על המנהג באיזה מקומות שאינן בני תורה ויראה, שמתקרבין החתן עם הכלה בחיבוק ונישוק וכן עושיין ריקודין בחורים עם בתולות יחד, ומלבד האיסור הגדול איסור נדה שהרי כל הבתולות מסתמא נדות הן, ואין חילוק באיסור נדה בין פנויה

סימן קנ"ב - איסור יחוד

סעיף א) אסור להתיחד עם שום אשה בין ילדה בין זקנה, בין ישראלית בין אינה יהודית בין קרובתו בין אינה קרובתו. חוץ מן (א) האב שמותר להתיחד עם בתו, והאם עם בנה והבעל עם אשתו אף על פי שהיא נדה. וכלה שהיא נדה עיין לקמן סימן קנ"ז.

ב) אם היתה אשתו שם מותר לו להתיחד גם עם אחרת מפני שאשתו משמרתו, אבל ישראלית לא תתיחד עם אינו יהודי אפילו אשתו עמו, ואפילו הם הרבה אינם יהודים ונשותיהם עמהם לא תתיחד עמהם.

ג) אשה אחת מתיחדת עם (ב) שני אנשים כשרים ודוקא בעיר וביום, (א) אבל בשדה או בלילה אפילו בעיר בעינין שלשה אנשים כשרים, ואם פריצים לעולם לא תתיחד אפילו הם כמה אלא אם כן נשותיהם עמהם. ואיש אחד עם שתי נשים אסור להתיחד, ועם שלש או יותר יש מתיירן אם אין אומנתו או סחורתו בדברים המיוחדים לנשים, ויש אוסרין בכל ענין.

ד) אשה שבעלה בעיר אין חוששין להתיחד עמה מפני שאימת בעלה עליה.

ה) בית שפתחו (ו) פתוח לרשות הרבים, אין שם איסור יחוד ביום ובתחלת הלילה כל זמן שבני אדם עוברים ושבים ברחוב. ואם היה זה רגיל בה כגון שגדלה עמו שהיא קרובתו, או שבעלה הזהיר אותה שלא תתיחד עמו, הרי זה לא תתיחד עמו אפילו בעלה בעיר ואפילו בבית שהפתח פתוח לרשות הרבים.

ו) תינוקות שהיא פחותה משלש שנים מותרין להתיחד עמה. וכן תינוק פחות מתשע שנים מותר לאשה שתתיחד עמו.

ז) מי שאין לו אשה לא יהא מלמד תינוקות, מפני שאמותיהן באות לבית הספר ונמצא מתיחד עם אשה. ואינו צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר, אלא שתהא עמו בעיר אפילו היא בביתה והוא מלמד

סימן קנ"ב

סעיף א' - (א) האב שמותר להתיחד עם בתו. ובפתחי תשובה (אה"ע סי' כ"ב סק"ב) כתב דכל יוצאי חלצו דינן שוה, בת בתו, ובת בת בתו נמי שריכימיתו.

סעיף ג' - (ב) עם שני אנשים כשרים. וסתם אנשים כשרים הם, כל שלא הוזקו בפריצות (חכמ"א), ואם אחד פרוץ ואחד כשר ג"כ מותר, והטעם כתב ביש"ש דהכשר יתבייש מן הפרוץ, וכן הפרוץ לא יעשה שום דבר בפני הכשר.

(ג) אבל בשדה. וה"ה בדרך, והטעם לזה דצריך שלשה הוא שמא יצטרך אחד מהם לנקביו, וילך ממנה וישאר האחר לבדו, לכן צריכין שלשה.

סעיף ה' - (ד) פתוח לרשות הרבים. ובת שוי' הגרעק"א (סי' ק') העלה להלכה דדוקא בפתוח ממש לויא איסור יחוד, אבל סתום ואינו סגור יש בזה יחוד.

סעיף ח' - (ה) בשמים המיוחדים לאשה. ובמשנ"ב (סי' ר"ז סק"ז) הביא שיטת האחרונים להחמיר דלאו דוקא תלוי בצוארה, אלא ה"ה אם הם מונחים בעת על השלחן ג"כ יוכל לבא לידי הרהור, ולכן אסור לברך עליהם.

(ו) המסתכל אפילו באצבע קטנה. והחיד"א בפתח עינים כתב דכל הבטת אפילו רק ראייה בעלמא דרך העברה ג"כ אסור, וכ"כ בסמ"ע (ח"מ סי' קנ"ד) דהלשון הסתכלות היינו ראייה מועטת וזה ג"כ אסור.

(ז) או להסתכל בשערה. ובחכמ"א כתב דאף ראייה בעלמא בשערה ג"כ אסור.

סעיף ט' - (ח) או לאחר. אמנם החכמ"א כתב להחמיר בזה דרק לבעלה מותר לשאול האיך שלומה, אבל לאחר אסור.

סימן קס"ג - הלכות מילה

סעיף א) מצות עשה (א) על האב למול את בנו, או לכבד ולעשות שליח לישראל אחר שימול אותו, ויש לו להאב לתת את הילד על ברכי הסנדק ולהושיט את האיזמל לידי המוהל ולעמוד אצלו בשעת המילה להראות שהוא שלוחו, (ב) ובין חיתוך לפריעה מברך האב אשר קדשנו במצותיו וצונו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו. ויש לאדם לחזור ולהדר אחר מוהל וסנדק, (ג) היותר טוב וצדיק. נוהגין שאין נותנין סנדקאות לאיש (ד) אשר כבר היה אצלו סנדק בבן אחד. אם כיבד למוהל (ה) אחד אסור לחזור בו ולכבד לאחר, שנאמר שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב. ואם כיבד לאחד ובתוך כך הלך המוהל הזה מן העיר, וחשב האב כי לא יבא לזמן המילה, ועל כן כיבד לאחר, ובתוך כך בא הראשון ימהלנו הראשון.

ב) נוהגין שכל העם אצל המילה עומדים, שנאמר ויעמוד העם בברית. מלבד הסנדק שתופס את התינוק והוא יושב. (ו) ולאחר שברך האב להכניסו וענו אמן, אומרים כולם: כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

ג) המוהל צריך שידע הלכות מילה וצריך שיחקור אם הילד הוא בריא. וגם להמילדת יש להזהיר אם תראה איזה מיחוש בילד תודיע.

ד) וצריכין לזהר במאד מאד, שלא למול ולד שיש לו חשש חולי כי סכנת נפשות דוחה את הכל. שאפשר לו למול לאחר זמן ואי אפשר להחזיר נפש אחת מישראל לעולם, ועיין יורה דעה סימן רס"ב וסימן רס"ג מתי מלין תינוק שהיה חולה והבריא. ומיד כשהתינוק ראוי למול (ז) אסור לעכב את המצוה מאיזה טעם להרבות שמחה וכדומה, אלא ימול מיד כשהוא ראוי אך לא בשבת ולא ביום טוב כמו שכתוב ביורה דעה סימן רס"ו.

לנשואה, וכל הנוגע בה דרך חבה חייב מלקות. עוד מגרה יצר הרע בנפשיה ומביא את עצמו לידי קישוי לדעת והוצאת זרע לבטלה רחמנא ליצלן, ובודאי כל מי שיש בכחו למחות צריך להתאמץ בכל כחו למחות. ולכל הפחות צריך כל איש אשר יראת ה' בלבבו, להיות שורר בביתו ולהשגיח על בני ביתו שיתרחקו מן הכיעור הגדול הזה, וכל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה, חס ושלום הוא נתפס בעון זה, וכל המציל את אחרים מן החטא הציל את נפשו וטוב לו.

יד) אשה שהוא רוצה לישא אותה, מותר לו וראוי לו לראותה אם היא לרצונו אבל לא יסתכל בה דרך זנות, ועל זה נאמר ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה.

טו) מי שגירש את אשתו מן הנישואין לא תדור עמו בחצר. ואם הוא כהן וכן אפילו אם הוא ישראל והיא נישאת לאחר ונתגרשה גם ממנו. וכן מי שגירש את אשתו משום שהיא אסורה לו, כל אלו צריכין הרחקה יתירה ולא תדור עמו במבוי אם הוא מבוי סתום. אבל במבוי מפולש שדרך הרבים עובר ביניהם (טז) מותרים לדור. וגרושה שנשאת ודרה עם בעלה השני, אלו צריכין עוד הרחקה יתירה, ולא תדור עם בעלה ראשון בכל השכונה. בכל אלו הרחקות היא נדחית מפניו, אך אם היה (יז) החצר שלה הוא נדחה מפניה.

טז) מותר לאדם לזון גרושתו ומצוה היא יותר מבשאר עני, שנאמר ומבשרך אל תתעלם ובלבד שלא יהא עסק עמה רק יזונה על ידי שליח.

יז) אמר רב ברונא אמר רב כל הישן בקילעא (בחדר) שאיש ואשתו שרוין בה, עליו הכתוב אומר נשי עמי תגרשון מבית תענוגיהם (שבשושן הן ממנו), ואמר רב יוסף אפילו באשתו נדה.

סעיף ט"ז - (טז) מותרים לדור. והיינו דווקא אם אינו יכול לילך מהצד הרק דרך המבוי (מסגרת השלחן).

(יז) החצר שלה. הבית שמואל בח"מ כתב לחדש דהיינו דווקא שהחצר שייך לה ממש, אבל אם היא רוצה להנישא לאחר שיש לו שם בית, היא ובעלה השני נידחין מפני הראשון.

סימן קס"ג

סעיף א' - (א) על האב למול את בנו. ובי"ד (סי' רס"א) כתב דאם מל האב חייבין בי"ד למולו, והרמב"ם בפירוש המשניות (שבת פ"ט מ"ז) כתב דכל מי שרואה את הילד הערל הזה מצוה למולו, וכל מי שלא מל אותו, עובר על מצות עשה כאילו הוא בנו, ובדרך פקודין (מילה חלק הדיבור אות י"ז) כתב דכל איש מישראל נקרא בי"ד לענין זה.

(ב) ובין חיתוך לפריעה. ואם האב בעצמו מל ופורע, יברך שתי הברכות דהיינו על המילה וברכת להכניסו קודם החיתוך.

(ג) היותר טוב וצדיק. וברמ"א כתב (יו"ד סי' רס"ד ס"א) דמומר דינו כעכו"ם ואם מל חייבים לחזור ולהטיף ממנו דם ברית, ובפת"ש שם הביא חולקים בדבר, ובחידושי החת"ס כתב (גיטין דף כג:) דשומר נפשו ירחק ממילת הרופאים המחללים שבת.

(ד) כבר היה אצלו סנדק. ובשו"ת נודע ביהודה (קמא סי' פ"ז) כתב דבקהלתו וכן בכל מדינת פולין הרב הקבוע הוא הסנדק תמיד ואין מקפדין לזה.

(ה) אסור לחזור בו. ובט"ז (סימן רס"ד סק"ה) כתב דאם כבר כיבדו ואח"כ נודמן לו המוהל שהוא אוהבו, או צדיק, ואנן סהדי דאילו היה כאן קודם היה נותן לו, יכול לחזור מהראשון. והחת"ס (יו"ד סי' רמ"ז) כתב דזה דווקא ביום שקודם המילה, אבל ביום המילה וכ"ש כביה"כ, או אם המוהל הראשון נתן הוצאת לזה, אין יכול לחזור בו.

סעיף ב' - (ו) ולאחר שברך האב. וכשאין שם אב כתב הרמ"א (בסי' רס"ה ס"א) דנוהגין שהסנדק מברך, וכ"כ בדרך פקודין, והגרעק"א בתשובותיו (סי' מ"ב) כתב דרב יברך שעליו מוטל החיוב למול כשאין אב, וכשיש שם אבי אביו יברך הוא, ויכוין להוציא הרב בברכתו, כיהעיקר חיוב על הרב.

סעיף ד' - (ז) אסור לעכב המצוה. ובשו"ת נודע ביהודה כתב (תנינא יו"ד קס"ז) דבמקום שנדחה המילה, אין לרחותו עד ערב פסח כדי להיפטר מתענת בכורים, דאסור להשהות המצוה, ויש לגזור ולתקן שלא ימולו מילה שלא בזמנה בערב פסח.

מוטלים על האבות ועל המלומדים.

ב) הגעת זמן החינוך (ב) למצות עשה, הוא בכל תינוק לפי חכמתו והבנתו, כגון היודע מענין שבת, חייב לשמוע קידוש והבדלה וכל כיוצא בזה, והחינוך במצות לא תעשה, בין בדאורייתא בין בדרבנן, הוא בכל תינוק שהוא (א) בר הבנה, שמבין כשאוברים לו שזה אסור לעשות, או אסור לאכול. ויש לחנך הקטנים שיענו בבית הכנסת אמן ושאר הדברים, ומשעה שהתינוק עונה אמן יש לו חלק לעולם הבא, וצריכין לחנכם שיעמדו בבית הכנסת באימה וביראה, אבל אותם שהם רצים ושבים ומבלבלים מוטב שלא להביאם.

ג) אפילו מי שאינו אביו של קטן, (ד) אסור שיתן לו דבר אסור לאכול, או לצוותו שיעשה איזה אסור, לרוב הפוסקים אפילו דבר האסור רק מדרבנן, אסור ליתן לו לאכול או לצוותו שיעשה, ואם התינוק חולה קצת וצריך לאכול דבר אסור, יש להתיר לתת לו על ידי אינו יהודי, דבר שאינו אסור רק מדרבנן (ולענין חמץ בפסח עיין בהלכות פסח).

ד) דבר שאין בו אסור מצד עצמו, אלא שהיום גורם, אין מצות חינוך, ולפיכך מותר ליתן לתינוק לאכול קודם קידוש, אף על גב דחייב לחנכו בקידוש, אבל אסור ליתן לו לאכול חוץ לסוכה, דדוקא בקידוש שהוא כמו אסור לאו, שאסור לאכול קודם קידוש, בזה קיל, אבל לעבור על עשה אסור ליתן לו.

ה) אסור ליתן לתינוק אפילו אם הוא פחות מתשע שנים, (ו) שיוציא איזה דבר בשבת אפילו לצורך מצוה, כגון סידור וחומש לבית הכנסת וכדומה.

ו) קטן שגנב איזה דבר אם הוא בעין מחוייבין להחזירו, ואם אינו בעין פטור מדיני אדם אף לאחר שיגדיל, אך (ז) לצאת ידי שמים חייב לשלם כשיגדיל. וכן אם עשה שאר עבירות בקטנותו כשהוא בר הבנה טוב שיקבל עליו איזה דבר לתשובה, ועל זה נאמר גם בלא דעת נפש לא טוב.

ז) לא יאיים על התינוק שיכהו לאחר זמן, אלא אם רואהו עושה איזה מעשה, יכהו מיד או ישתוק לגמרי. מעשה בתינוק שברח מבית הספר, והפחידו אביו שיכהו, הלך התינוק והמית את עצמו, אמרו רבותינו זכרונם

ה) אשה שמתו שני בניה מחמת מילה, שנראה כי המילה הכחישה את כחם (ח) אין מלין את השלישי עד שיגדל ויתחזק כחו, וכן אשה שמת לה ילד אחד מחמת מילה, וגם לאחותה אירע כן, אזי גם שאר האחיות לא ימולו בניהם עד שיגדלו ויתחזקו.

ו) תינוק שנולד בין השמשות או קצת קודם, יעשו שאלת חכם מתי ימול.

ז) תינוק שמת קודם שנימול (בין בתוך ח' ימים בין אחר כך) מלין אותו אצל קברו להסיר חרפתו ממנו שלא יקבר בערלתו כי חרפה היא לו. ואין מברכין על המילה, (ט) אבל קוראין לו שם לזכר שירחמוהו מן השמים ויחיה בתחיית המתים, ויהיה בו דיעה להכיר אביו ואמו, אם שכחו למולו וקברוהו בערלתו אם נזכרו מיד, שעדיין אין לחוש שנתנוול בקבר, צריכין לפתוח את הקבר ולמולו. אבל אם לא נזכרו עד איזה ימים לאחר מותו אין לפתוח את הקבר.

ח) (י) נוהגין לעשות סעודה ביום המילה, שכל מצוה שקבלו ישראל בשמחה (כמו מצות מילה) עדיין עושין בשמחה, וכתב שש אנכי על אמרתך וגו' ודרשינן זו מילה. ומי שאפשר לו לעשות סעודה הגונה ומקמץ ואינו עושה, אלא בקפה ומיני מתיקה וכדומה לא יפה עושה. מי שמזמנין אותו לסעודת ברית מילה ויודע שיש שם אנשים מהוגנים מחוייב (יא) גם הוא ללכת. עוד נוהגין לעשות סעודה במיני פירות ומשקין בליל שבת שקודם המילה, וגם זהו סעודת מצוה. עוד נוהגין שבליילה שלפני המילה מתקבצין בבית התינוק ועוסקין בתורה, ועושין קצת סעודה וזו אין לה דין סעודת מצוה שאינה אלא מנהג בעלמא.

סימן קס"ה - דין חינוך קטנים

סעיף א' - (א) כל אב חייב לחנך את בניו הקטנים בכל המצות, בין במצוה דאורייתא בין במצוה דרבנן, כל מצוה ומצוה לפי דעת הקטן והקטנה, וכן להפרישם מכל דבר אסור כמו שאמר הכתוב חנוך לגער על פי דרכו וגו' ואם לא יוסר בדברים יכהו בשבט וכדומה, אבל לא יכהו מכות אכזריות כמו השומים, כל ערום יעשה בדעת, וביותר צריכין להשגיח עליהם שלא ידברו שקרים, וללמד לשונם דבר אמת, ולהרחיקם מן השבועות, ודברים אלו

סעיף ה' - (ח) אין מלין השלישי עד שיתחזק כוחו. בשו"ת ארץ צבי (סי' נ"ז) כתב דמי שמתו אחיו מחמת מילה, ומלין אותו כשמתחזק כוחו, יש להקל לעשות לו תחבולות שלא ירגיש הצער, וכ"כ בשו"ת מהרש"ם דיכולין להשקותו משקה המיישן אותו, ואעפ"כ יוצאין בזה מצות מילה.

סעיף ו' - (ט) אבל קוראין לו שם. ובשו"ת השיב משה (סי' י"ג) כתב דפשוט הוא דגם לנקבה קוראין שם, והעולם אין נוהרין בזה מפני שאינם יודעים.

סעיף ח' - (י) סעודה ביום המילה. ואם לא עשו הסעודה ביום המילה, כתב בפתחי תשובה (רס"ה סקט"ז) שיעשו הסעודה ביום אחר, ובמג"א (סי' תקנ"ט סק"א) כתב דעושין הסעודה גם בלילה שאחריו. (יא) גם הוא ללכת. ובסידור היעב"ץ (ד' מילה) כתב דנקי הדעת שבירושלים לא הלכו לסעודה, אלא א"כ קראו להם פעם שנית כדאיתא במדרש (איכה ד - ב) בני ציון היקרים, שלא היו אחד מהם הולך לסעודה עד שנקרא ונשנה, והטעם כי חיישינן שמא טעה השליח כהניא דבר קמצא.

סי' קס"ה סעיף א' - (א) כל אב חייב לחנך. ויש פוסקים סוברים דגם האם חייבת במצות חינוך, וכמ"ש רש"י במשנה (חגיגה ב). הטילו חכמים על אביו ועל אמו לחנכו במצות.

סעיף ב' - (ב) למצות עשה. ובפרמ"ג (פתחת כוללת ח"ב אות ג') חידש דמה"ת הקטן פטור ממצות עשה, וחייב במצות לא תעשה, ובמנחת חינוך (מצוה רס"ג) כתב דקטן אינו מצוה כלל.

ג) שהוא בר הבנה. אבל תינוק שאינו בר הבנה כלל, אין אביו מצוה למנעו בעל כרחו מלאכול מאכלות אסורות, או מלחלל שבת אפילו באיסור של תורה, כיון שאינו מבין כלל הענין מה שמנעו ומפרישו (משנ"ב סי' שמ"ג סק"ג).

סעיף ג' - (ד) אסור לו שיתן לו. ואפילו התינוק אינו בר הבנה כלל. אסור כיון שנותנו בידים, ולכן אסור ליתן לתינוק דבר מאכל של אסור אפילו רק לשחוק בו, שמא יאכלנו ונמצא מאכילו בידים.

סעיף ה' - (ה) שיוציא. ובמשנ"ב (סי' שמ"ג סק"ו) הוסיף דאפי' דרך ברמלית אסור ליתן לו שיוציא.

סעיף ו' - (ו) קטן שגנב. ובבאר הגולה (ח"י"מ סי' שמ"ט סק"י) כתב דאפילו למ"ד קטן אוכל נבילות, אין ב"ד מצווין להפרישו, הני מילי בעבירות שבין אדם למקום, אבל בעבירות שבין אדם לחבירו ודאי מפרישין כדי שלא יארע תקלה על ידו.

ז) לצאת ידי שמים חייב. בין שחבל בו בגופו, או שהזיק לו בממונו צריך לשלם לו, ואפילו ההזיק היה רק בענין גרמי בעלמא.

ברצועה קטנה.

יד) אין מלמדין את התינוקות בשבת דבר חדש, מה שלא למדו עדיין, משום טורח שבת, אבל מה שקראו פעם אחת שונים אותו להם בשבת.

טו) קטן שמצא מציאה, וכל שכן אם נתן לו אחר איזה דבר במתנה, אסור לגזול ממנו.

טז) אין מוסרין תינוק ישראל לעובד כוכבים ללמדו ספר או ללמדו אומנות, ומכל שכן דאסור למוסרו לאפיקורס ישראל דגרע טפי, ואיכא למיחש דילמא ממשך אבתריה.

א) כתיב לא תנחשו ולא תעוננו. כיצד הוא מנחש, האומר הואיל ונפל פתי מפי, או נפל מקלי מידי, או בני קרא לי מאחורי, עורב קרא לי, צבי הפסיקני בדרך, נחש מימיני, שועל משמאלי, לא אלך בדרך הזה כי לא אצליח, וכן אלו ששומעים צפצוף העוף ואומרים יהיה כך ולא יהיה כך, טוב לעשות דבר זה ורע לעשות דבר זה, וכן מי שמבקשין ממנו מעות: ב) ואומר בבקשה ממך הניחני עתה, שחרית הוא ולא אתחיל תחלת היום בפרעון, או מוצאי שבת הוא או ראש חדש הוא, וכן אלו שאומרים צריכין לשחוט תרנגול זה ג) מפני שקרא ערבית, או תרנגולת זאת מפני שקראה כמו תרנגול, וכן כל כיוצא בדברים אלו הכל אסור. והעושה דבר מדברים אלו עובר בלאו. יש אומרים דאם אינו אומר הטעם למה הוא מצוה לשחוט את התרנגולת או התרנגול, אלא אומר סתם, שחטו תרנגולת זאת או תרנגול זה, מותר לשחטם ד) וכן הוא המנהג.

ב) בית תינוק ואשה, אף על פי שאין נוחש יש סימן, פירוש שאם בנה בית או נולד לו תינוק או נשא אשה, אם הצליח אחר כך שלש פעמים או לא, הוי סימן לו להבא, ויכול לומר בית זה מצליח ליוכו', וכן מותר לשאול לתינוק איזה פסוק למד ולסמוך עליו לעשות מעשה, דחשיב קצת כמו נבואה, יש אומרים דמותר לעשות לו סימן בדבר שיבא לעתיד, כמו שעשה אליעזר עבד אברהם או יהונתן בן שאול, ויש אוסרין, וההולך בתום ובטח בה' חסד יסובבנו.

לברכה לברכה יצר, תינוק, ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת. לא יעשה לתינוק בדבר טמא.

ח) מדינא מותר לתינוק ישראל לינק מאינה יהודית, מכל מקום אם אפשר על ידי ישראלית, לא יניחוהו לינק מאינה יהודית, משום דמטמטם את הלב ומוליד מזג רע, וכן מינקת ישראלית שצריכה לאכול מאכלי איסור לרפואה, אם אפשר לא תניק בימים ההם את התינוק.

ט) כל אב מחויב ללמוד את בנו תורה, שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בס, וכשם שמצוה ללמד את בנו, ה) כך מצוה ללמד את בן בנו, שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך.

י) מיד כשהתינוק מתחיל לדבר, ילמדו הפסוק תורה צוה לנו משה וגו' וכן פסוק שמע ישראל וגו' (רק יזהר מאד שיהא ה) התינוק נקי בשעה שהוא לומד אותו) וכן מלמדו מעט מעט (א) איזה פסוקים, עד שיגיע בכחו ללכת אל בית הספר, ואז ישכור לו מלמד, וידקדק לבחור מלמד שהוא ירא שמים, למען ירגיל את התינוק מנעוריו ביראת שמים, וכשהגיע התינוק יב) ללמוד מקרא, נוהגין להתחיל עמו פרשת ויקרא, שהיא פרשת הקרבנות דאמרו רבותינו זכרונם לברכה יבואו טהורים (היינו תינוקות של בית רבן) ויעסקו בטהורים.

יא) המלמד צריך לישב וללמד את התינוקות כל היום וקצת מן הלילה, כדי לחנכם ללמוד ביום ובלילה. ולא יבטלו התינוקות כלל חוץ מערב שבת וערב יום טוב בסוף היום, ואין מבטלין את התינוקות אפילו לבנין בית המקדש.

יב) מלמד תינוקות שמניח את התינוקות ויוצא, או שעשה מלאכה אחרת עמהם, או שמתרשל בתלמודו, הרי זה בכלל ארור עושה מלאכת ה' רמיה, לפיכך אין להושיב מלמד אלא בעל יראה, י) מהיר לקרוא ולדקדק, ואין להמלמד להיות נעור בלילה יותר מדאי, שלא יהא עצל ביום ללמד, וכן לא יתענה או יעצור את עצמו ממאכל ומשתה, או לאכול ולשתות יותר מדאי, כי כל אלו הדברים גורמים שלא יוכל ללמד היטב, וכל המשנה ידו על התחתונה ומסלקין ליה.

יג) לא יכה אותם מכת אויב מוסר אכזרי, לא בשוטים ולא במקל אלא

סעיף ט' - (ח) כך מצוה ללמוד את בן בנו. ולא לבן בנו בלבד, אלא מצוה על כל חכם מישראל ללמד לתלמידים, שגם הם נקראים בנים, אלא שיש מצוה להקדים בניו וכל יוצאי ידיבו לתלמידים אחרים (פתחי תשובה בשם החכ"צ).

סעיף ט"ו - (ט) שיהא התינוק נקי. ובשר"ת דברי חיים (ח"ב סי' ט') חידש דיש לענות אמן על ברכת הקטנים, אע"ג דאפשר שאינם נקיים.

י) מלמדו מעט מעט. וכשמחנכו בברכת המזון, אי בשאר ברכות יכול לקרות עמו מלה במלה, והקטן יענה אחריו, ולא הוי ברכה לבטלה אף אם הגדול אין צריך עכשיו לברך ברכה זו (תניא א"ח סי' תפ"ד).

יא) איזה פסוקים. והקטנים בבית הספר שמברכים ברכת המזון אע"פ שלא אכלו כזית פת, מ"מ י"ל לפי דברי התוס' (ר"ה ג.) דמפני שהיובלים לחנוכה, לא נוהרים על לא תשא, כשאומר ברכה שאינה צריכה.

יב) ללמוד מקרא. וברש"י (מגילה כא: ד"ה ובנביא) מבואר דעיקר לימוד התורה הוא בתורה לא בנביאים, שאין שם כ"כ דיני המצות.

סעיף י"ב - (יג) מהיר לקרוא ולדקדק. וברש"י (עירובין מז: א) איתא כך אין אדם זוכה ללמוד מכל מלמדיו, יש רב שמשנתו סדורה בפיו, ושונה לתלמידיו דרך קצרה, ובגמ' פסחים ג.) איתא הטעם שלא ישתבש התלמיד ע"י לשון ארוכה, אבל התלמיד ישאל לרבו בלשון נקיה אפי' הוא ארוכה דהרב לא ישתבש (תשו' התשב"ץ ח"ג סי' ע"ח).

סי' קס"ו

סעיף א' - (א) כתיב לא תנחשו. ובתשו' חות יאיר (סוף סי' רל"ד) כתב דכל מה שנתפשט המנהג אצל הנשים להזהר הנח להם לישראל, דמסתמא נודעו בנסיון שזה אסור.

(ב) ואומר בבקשה. ואף אם אינו מוציא בפיו הדברים, אלא מחשב בלבו, ונמנע מעסקיו על ידי הנהשים האלה אסור (ט"ז), ויש מתירין בזה (ש"ג).

ג) שקרא ערבית. היינו שקרא עעורב.

ד) וכן הוא המנהג. ובש"ך כתב דעכשיו ראיתי המנהג שאומרים בפירוש שחטו התרנגולת שקראה כתרנגול, ועכ"ח דס"ל כאותן שגורסין בגמ' דמותר.

שמיחדים לה, והבסיס שמעמידין אותה עליו, וכן הכלי שיר שמזמרים בהם לפניה וכדומה. ואיזה נוי. כגון הנרות שמדליקין לפניה. והמלבושים שמלבישים אותה, או שוטח לפניה בגדים וכלים נאים לנוי, וכן האילנות שרגילין ליטע לפני האיל להיות לו לנוי, הוי"ן נוייה ואסורין בהנאה, ולכן אסור לישב בצלן. ואיזה תקרובתה. כגון מיני מאכל שמנחין לפניה (ועי' יו"ד סימן קל"ט):

(ב) אלילים של אינו יהודי וכן תשמישה ונויה יש להן ביטול, (א) שכשמבטל אותה האיני יהודי בידים שלא תהא עוד עבודה זרה (ד) או תשמיש או נוי לעבודה זרה, הותרו. (ה) ושל ישראל מומר, אין להם ביטול:

(ג) (א) נרות שהדליקו לפניה ואחר כך כיון האיני יהודי לצורך עצמו (א) ומכרן לישראל מותרין, דכיון שכובם לצורך עצמו זהו ביטולן, ומכל מקום (ה) אין לעשות מהן (ב) נרות של מצוה, וכן כל דבר של עבודה זרה, אף על פי שנתבטל ומותר להדיוט, אסור לדבר מצוה (א) משום דמאיסי לגבוה.

(ד) המלבושים שלובשים הכהנים כשנכנסים לבית אלילים, יש אומרים דנוי שלהם הן ולא נוי של אלילים ואינן צריכין ביטול, ויש מי שמצריך ביטול.

(ה) צורת שתי וערב שמשתחווים לה אסורה בלא ביטול. אבל שתי וערב שתולין בצואר לזכרון בעלמא, מותר:

(ו) אסור לעשות שום דבר לצורך האלילים ואפילו חלונות להבית. ואסור למכור להם ספרים המיוחדים לעבודה זרה. וכן ספרי תנ"ך המועתקים בשניונים כדי לפקדם ולהחזיק אמונתם. וכן למכור להם דבר לצורך עבודתם, אסור אם לא יוכלו לקנות במקום אחר. וזש אסורין אפילו אם יוכלו לקנות במקום אחר, וכל בעל נפש יחמיר לעצמו:

(ז) אסור להסתכל באליל ובנוי שלו, שנאמר אל תפנו אל האלילים, (יב) וצריכין להרחיק מן הבית ומכל שכן מן האליל עצמו ארבע אמות שלא לעבור שם.

(ג) איזהו מעונן, זה שנתן עתים, שאומר באצטגנינות, יום פלוני טוב ויום פלוני רע, יום פלוני ראוי לעשות בו מלאכה פלונית, שנה פלונית או חודש פלוני רע לדבר פלוני. ומה שנוהגין שאין נושאים נשים אלא במילוי הלבנה, אין זאת בכלל מנחש ומעונן, שאין עושין זאת אלא לסימן טוב, כדרך שמושחין את המלכים על המעין לסימן שתמשוך מלכותו, כן עושין לסימן טוב כמו שהלבנה הולכת ומתמלאת. ומכל מקום אין לעכב את הנישואין בשביל זה, מכל שכן שאין לעשות חופת נדה בעבור זה. וכן נוהגין להתחיל ללמוד בראש חודש, ומה שנוהגין שאין מתחילין בשני וברביעי יש מתירין גם כן.

(ד) עוד אמרו רבותינו זכרונם לברכה איזהו מעונן, זה האוחז את העינים, פירוש שהוא כאלו אוחז עיני בני אדם וסוגרן, שהוא מתעה אותן, שנדמה להם כאלו עושה דברים נפלאים חוץ מדרך הטבע, ובאמת אינו עושה כלום אלא בקלות ידיו. בתחבולות הוא מתעה אותן. והבדחנים שעושין כמעשים אלו על החתונות עוברים בלאו, והמצוה לעשותן עובר על לפני עור. ולכן מי שיש בידו למחות מחויב למחות, וכל שכן שאסור להסתכל ולראותן, אבל אם נכרי עושה כן מותר לראות.

(ה) אסור לדרוש במכשפים אלא במקום סכנת נפשות, או אם בא לו איזה חולי על ידי כישוף או מקרה ורוח רעה מותר להתרפאות על ידי מכשף אינו יהודי.

סימן קס"ו - הלכות עבודה זרה

*בסימן זה נתוספו כמה הוספות שנשמטו מחמת הצענור.

(א) אלילים (ב) אסורים בהנאה, היא ותשמישה ונויה ותקרובה. ואם נתערב מדברים אלו אפילו אחד באלף של היתר אסור כל התערובות בהנאה. איזהו תשמישה. הכלים שהכהן מקטיר בהם לפניו כגון המחטה והגביעים, וכן הבית

סעיף ג' - (ה) איזהו מעונן. אף שאסור לשאול בענין המזל, אמנם מה שאדם יודע שהוא נגד המזל, לא יעשה ולא יסמוך על הנס, אלא שאין לחקור אחר זה משום שנאמר תמיס תהי' עם ה' אלקיך (רמב"ן).

סעיף ד' - (ו) ובאמת אינו עושה כלום. ומכל שכן אם מעשיו הם באמת ע"י כישוף שזה בוודאי אסור גמור (ב"ח).

סעיף ה' - (ז) אסור לדרוש במכשפים. ובש"ת הרדב"ז (ח"ג סי' ת"ה) כתב בענין כוחות הכישוף דבזמניו אין גם אחד אשר בידו הכח לקסום ולכשף שכבר נתבטל אלו כוחות טומאה.

סימן קס"ז - סעיף א' - (א) אלילים. ובכלל זה הוא צורת שתי וערב דג"כ יש לו דין ע"ז כמבואר ביו"ד (סי' קמ"א ס"א) וכן כתב בהדיא התרומת הדשן (בס"י קצ"ז) בענין אי מותר להשתחוות לפני שר שיש לו בבגדי צלם שתי וערב קבוע, וכן מבואר זה בהרבה אחרונים.

(ב) אסורים בהנאה. וביו"ד (סימן קמ"א ס"ג) מבואר דמטבעות היוצאות בתורת כסף, ויש עליהם צורת ע"ז, מותרים שלא נעשה אלא לנוי.

סעיף ב' - (ג) שכשמבטל אותה העכו"ם. ודווקא עכו"ם יכולים לבטלם, אבל ישראל אפילו מומר לע"ג אינו יכול לבטל את העבודה זרה (פתחי תשובה), ואפי' נכרי אם אינו עובד ע"ג ג"כ אינו יכול לבטל שום ע"ז.

(ד) את תשמיש או נוי. וזהו יש להקל בדיועבד גם אם לא ביטל אותה העכו"ם בידים, דבזה יש לומר דהמכירה שמכרה לישראל הוי ביטול (רמ"א).

(ה) ושל ישראל מומר אין להם ביטול. ואפילו אליל של גוי שבא ליד ישראל שוב אין לה ביטול, ואפילו עדיין לא זכה בה ישראל, כגון שמצאה ועדיין לא התייאש העכו"ם, או שגולה מעכו"ם, אפילו הכי שוב לא מועיל להם ביטול, אמנם תשמישיה ונויה, אע"ג שכבר באו ליד ישראל אם ביטלם העכו"ם מותרין, אמנם דווקא כשעדיין לא קנאם ישראל, אבל כשכבר קנאם ישראל שוב גם המשמשים אין להם ביטול.

סעיף ג' - (ו) נרות שהדליקו. ואם לא הדליקו עדיין מעולם, ומכרן לישראל, כתב המשנ"ב (סימן קנ"ד סקמ"ד) דמותר אף לגבוה, דלא חל עליהם שם נוי עכו"ם מעולם.

(ז) ומכרן לישראל. ובשו"ע יו"ד (סימן קנ"ד סעיף י"א) כתב דאף אם לא מכרן לישראל רק נתנו לו כמתנה ג"כ דינא הכי.

(ח) אין לעשות מהן. ובמשנ"ב (שם) הוסיף דגם השעיה הנוטף מנרותיהם ג"כ אסורים, ודין הנרות יש להם.

(ט) נרות של מצוה. כגון הדלקת נר דשבת ודחנוכה, או ללמוד בפניהם, או להדליקן בבית הכנסת, והוא הדין לכל מילי דמצוה אין עושין מדבר שנעשה לעכו"ם (שם סקמ"ה).

(י) דמאיסי לגבוה. כתב בתשובת הרשב"א (ח"א סי' קע"ז) גוי שנכנס לבית ישראל ועבודה זרה בידו, אינו מחויב להוציאו, דהתורה אמרה לא תביא תועבה אל ביתך, והוא לא הביא אותה, ובש"ת הר צני (א"ח סי' פ"ה) כתב שאסור להזמין הכומרים שיש על בגדיהן שתי וערב, לבא לביה"כ, דזהו הגרמה לאיסור דלא תביא תועבה אל ביתך, וגם זה בכלל איסור חמור של מנשה שהעמיד צלם בהיכל רח"ל.

סעיף ז' - (יא) אסור להסתכל באליל. ובמג"א (סי' שי"ז סק"ג) כתב דדווקא הסתכלות אסור, אבל ראייה בעלמא שרי, ועיין בשו"ת מנחת אלעזר (ה"ב סעי"ג) שהידש דאין איסור להסתכל ולעיין בהשעון שמעמידם בגבוה תפילתם, שלא העמידו אותו שם לנוי אלא שהוא מקום קיבוץ להעמינם, והוא מקום גבוה לכן העמידו אותו שם.

(יב) וצריכין להרחיק מן הבית. ואפילו לכבוד המלכות כתב הדרכי תשובה (סי' קנ"ב סק"ב) שאסור ליכנס לתוך בתי התיפלות שלהם, אע"ג דבזמן הזה לאו עובדי כוכבים נמורים הם.

כ(א) אסור ללמד (ט) אומנות לגוי:

סימן קס"ח - דיני צורות האסורות

סעיף א(א) כתיב לא תעשון אתי אלהי כסף וגו' וקבלו רבותינו זכרונם לברכה דזוהי אזהרה שלא לצייר צורות שבמדור העליון ושבמדור התחתון, והיינו לא תעשון כדמות שמי שמשמשין לפני, ולכן אסור לצייר צורות ארבעה פנים שבמרכבה, וצורות שרפים ואופנים ומלאכי השרת, וכן אסור לצייר צורות חמה ולבנה (א) וכוכבים. ואפילו אינן בולטות אסור לעשותן. ואפילו בשביל עובד כוכבים ומזלות, אבל להשהותן בבית, אם אינן בולטות מותרין, רק שלא יאמר להאינו יהודי לעשותן, משום דאמירה לאינו יהודי אסור בכל האיסורין כמו באיסורי שבת.

ב(ב) וכן אסור לצייר צורת אדם, ואפילו רק פרצוף בני אדם לחוד נמי אסור, ואפילו להשהותה אסור, (ב) עד שיקלקל אותה קצת. ודוקא בצורה שלימה דהיינו בשתי עינים וחוטם שלם אבל אם אינו רק חצי הצורה מצד אחד, כדרך קצת המציירים צד אחד של הצורה זה אינו אסור.

ג(ג) טבעת שיש עליה חותם שהוא צורת אדם, אם היתה הצורה בולטת אסור להשהותה, ומותר לחתום בה מפני שנעשה שקוע, ואם היתה הצורה שוקעת מותר להשהותה ואסור לחתום בה מפני שנעשה בולטת.

ד(ד) אסור להסתכל בצורת אדם שהרי נקרא פסל, ועובר משום אל תפנו אל האלילים, אבל בצורות שעל המטבעות בין שרגילין בהן, מותר. והחסיד נזהר גם בזה:

ה(ה) אסור לעשות בית תבנית היכל כשיעור גבהו וארכו ורחבו. ואסדרה תבנית אולם חצר תבנית עזרה, שלחן תבנית השלחן שהיה בבית המקדש, מנורה, (ו) תבנית המנורה שהיתה בבית המקדש, אבל עושה של חמשה קנים או של ששה או של שמונה, אבל של שבעה לא יעשה אפילו משאר מיני מתכות, ואפילו בלא גביעים וכפתורים ופרחים, ואפילו אינה גבוהה שמונה עשר טפחים, משם דכל אלו דברים גם במנורה שבמקדש לא היו מעבדים.

ו(ו) יש נוהגין לעשות מנורה לשבעה נרות, דהיינו ששה בעיגול ואחד באמצע אבל הרבה פוסקים אוסרים זאת, ויש להחמיר בספק איסור דאורייתא.

ז(ז) העושה שמן המשחה במעשה ובמשקל האמור בתורה, חייב כרת ובשוגג חייב חטאת, והוא שעושה אותו כדי להמשה. והעושה קטורת מאחד עשר סמנין שבתורה לפי המשקולת אפילו לא עשה אלא חציו או שלישיתו חייב כרת, עשה להתלמד בה פטור.

סעיף ח' - (יג) בתי עכו"ם. לפרשי' היינו בתי כותים שיושבים בשלוה והשקט ועושר, ולהר"ף היינו בתי תפלה שלהם (משנ"ב רכ"ד סקט"ו).

סעיף י' - (יד) להלוות לצורך בית אלילים. ובתשי' בית דוד (סי' י"א) כתב דאסור למכור ביתו לצורך בית אלילים, ואם כופין אותו, אין צריך להוציא הוצאות כדי להציל ביתו, דעכו"ם בומה"ז עובדין בשיתוף ולכמה פוסקים אין נזהרין ע"ז.

סעיף י"ב - (טז) אסור להזכיר שם אלילים. ובביאור הגר"א (סי' קמ"ז סק"ג) כתב דדווקא השם שנותנין לה לשם אלקות ואדנות, אבל שם הדיוטות שלה מותר להזכיר.

סעיף ט"ו - (טז) אסור לספר בשבחן. וה"ה אסור לזנוג לזנוג וזיוג לעכו"ם, וכתב בשו"ת חות יאיר (סי' קפ"ה) שאע"פ שאין אסור בזה מ"מ יש לו קבלה מפני גדולים שהמתעסק בזה יכשל בזרע שאינו הגון.

סעיף כ' - (יז) אומנות לעכו"ם. ובשלטי הגיבורים כתב (ע"ז דף ר') דאסור ללמד לעכו"ם תורת משה ומצוותיה, אבל בדברי הנביאים וכתובים מותר ללמד להן דרואה בהן נחמת ישראל, ואפשר שעיי"כ ישלים דרכו.

סימן קס"ח

סעיף א' - (א) וכיכבים. וה"ה צורת י"ב מזלות אם הם ביחד (חכמ"א), ולפי"ז כתב הט"ז דאין נכון לצייר בתפילת גשם בהמחזורים צורת המזלות, אמנם בנקה"כ שם חילק דאין בזה כלום שציירו להבין ולהורות (סי' קמ"א).

סעיף ב' - (ב) עד שיקלקל אותה קצת. היינו שיסמא עיניו וכיוצא בו (חכמ"א).

סעיף ד' - (ג) אסור להסתכל. אמנם זה דווקא כשנעשה לשם ע"ז, אבל כשנעשה לנוי סתם מותר.

סעיף ה' - (ד) תבנית המנורה. ובפתחי תשובה (סי' קמ"א סק"ד) כתב דאפילו אם נעשה להשתמש בו נרות אסור, דכל שעושה ז' קנים אפילו חסר בו דבר אחד שהוא מעבד במנורה מ"מ אסור.

סעיף ו' - (ה) אסור להזכיר שם אלילים. ובביאור הגר"א (סי' קמ"ז סק"ג) כתב דדווקא השם שנותנין לה לשם אלקות ואדנות, אבל שם הדיוטות שלה מותר להזכיר.

כל הזכויות שמורות ואסור להעתיק בלי רשות ©מהדורה המופלג

זכות הלימוד

סימן קט"ט - אסור כתובת קעקע וקריחה על מת

סעיף א) כתיב בתורה וכתובת קעקע לא תתנו בכם, מהו כתובת קעקע, כתב המחוקק ושקוע שאינו נמחק לעולם, זהו השורט על בשרו וממלא מקום השריטה בכחול או בדיו או בשאר צבעונים הרושמים. וכן אם צובע תחלה בצבע ואחר כך שורט במקום הצבע עובר בלאו, ומכל מקום מותר ליתן אפר ושאר דברים על המכה לרפואה, אף על פי שישאר הרושם כי גם ממכתו ישאר רושם, ומוכיח עליו שלא עשה משום כתובת קעקע.

ב) כתיב ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם, וכתוב לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת, וגדידה ושריטה אחת הן, ואסורין בין בפני המת בין שלא בפני המת, ואפילו להכות בידו על בשרו עד שדם יוצא אסור, (א) ואפילו על צער אחר (ב) אסור.

ג) קרחה הוא שתולש משער ראשו על מת, ואפילו בשערה אחת איכא איסורא, וגם הנשים מזהרות בכל יקרחו ומכל שכן בכל ישרטו.

סימן קע - אסור גלח פאת הראש והזקן

סעיף א) פיאות הראש הם שתיים בסוף הראש, והוא מקום חיבורו ללחי מימין ומשמאל אצל האוזן, ואפילו לגלחם במספרים כעין תער, דהיינו סמוך לבשר ולא משייר כלום מן השערות סמוך לבשר יש אוסרין, ולכן אם צריך לגלחם לרפואה, יזהר שלא לגלחם סמוך לבשר ממש, (א) ושיעור הפיאה מכנגד שער שעל פדחתו ועד למטה מן האוזן, מקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרד שם.

ב) פיאות הזקן לא אסרה תורה להשחית אלא בתער, והפיאות הן חמש

ורבו בהן הדעות, לפיכך ירא שמים (ב) לא יעביר תער על כל זקנו כלל, ואפילו על השפה העליונה או תחת הגרון, ואין חילוק בין תער לאבן חד שחותך את השערות, כגון "פיגמאנט" או "פימסענשטיין" שאסור גם כן. (א) ואותן שמסירין שער הזקן על ידי משיחה מסיד עם "אוריעם", יש להם לזהר שלא לגרור את המשיחה בסכין, שמא יחתוך שער רק יגררו בקיסם וכדומה.

סימן קע"א - לא ילבש גבר שמלת אשה

סעיף א) אסור לאיש ללבוש אפילו (א) מלבוש אחד של אשה, אף על פי שהוא ניכר בשאר מלבושיו שהוא איש. וכן אסור לאשה ללבוש אפילו מלבוש אחד של איש. ולא לבד מלבושים אסורים אלא אפילו כל תכשיט, וכל תיקון נוי ויופי המיוחד לאשה לפי מנהג המקום, אסור לאיש שיתקשט ויתיפה בו. וכן כל מה שמויחד לאיש אסור לאשה.

ב) (ב) אסור לאיש להעביר שער בית השחי ובית הערוה אפילו במספרים כעין תער, דהיינו שמגלחין סמוך לבשר ממש, מפני שזהו תיקון לנשים. ואסור לחוך בידו בשער בית השחי ובית הערוה כדי להשירן, אבל על ידי בגדו מותר. ומי שיש לו חטטין בבית השחי ובית הערוה, ומצטער מחמת השערות מותר להעבירן.

ג) אסור לאיש ללקט אפילו שערה אחת לבנה מתוך השחורות, שזהו נוי אשה ואסור משום לא ילבש גבר. (א) וכן אסור לו לצבוע אפילו שערה אחת לבנה שתהא שחורה וכן אסור לאיש להסתכל במראה. ואם רואה משום רפואה, או שמספר עצמו, או (ד) כדי להסיר הכתמים מעל פניו או הנוצות מראשו מותר, ובמקום שהדרך הוא שגם האנשים רואים במראה, בכל ענין מותר.

סימן קסט

סעיף ב' - (א) ואפילו על צער אחר. אמנם בש"ך (סי' ק"פ סק"י) כתב דזה דווקא משום צער אחר, או משום צער המת, אבל אם עושה כן בשביל שמת אדם גדול, ומצער על התורה מותר, משום דאינו עושה בשביל נפש המת, אלא שמצער על התורה.

(ב) אסור. היינו לעשות שריטה לנפשו.

סימן ק"ע

סעיף א' - (א) ושיעור הפיאה. כביאור הלכה האריך בענין שיעור הפיאה וכתב דבעונותינו הרבים מצוי שמעבירין את הפאות עד סמוך לבשרן ממש, ואין משיירין כלל, ויש בזה חשש מדאורייתא, והיה להם לשייר עכ"פ קצת מן הקצת, והוא לאו גמור דאורייתא לדעת הכל, וגם זה הלאו הוא אפילו על הניקב, וע"כ אפילו אם המספר הוא אינו יהודי יש לישראל להזהירו שלא יגע בו כלל במקום ההוא (סימן רנ"א).

סעיף ב' - (ב) לא יעביר תער. והאריז"ל לא היה מגלח כלל לא בתער ולא במספרים, וזאת השער שעל השפה המעכב האכילה היה חותך במספרים.

ג) ואותן שמשיירין שער הזקן. בשו"ת חת"ס (או"ח סי' קנ"ט) כתב דהמנהג להסיר הזקן התחיל בשעת גזירת תתנ"ו כדי שלא יכירו האיובים, ורק מפלגי התורה היישובים בביתם הניחו לגדלו, ואותן שברחו לפולין לא הוכרחו לנהוג כן.

סימן קע"א - סעיף א' - (א) מלבוש אחר. ובמשנ"ב (סי' תרצ"ו סק"ל) כתב בשם הב"ח שיש לבטל המנהג ללבוש בגדי נשים הן בפורים והן בשמחת נשואין ועיין בשל"ה שהזהיר מאד להרחיק מזה.

סעיף ב' - (ב) אסור לאיש להעביר שער. ואף במקום שמעבירים אותו גם האנשים מ"מ החבירים נמנעים בכל מקום, ושער שאר אברים מותר להעביר במספרים כעין תער, אבל לא בתער.

סעיף ג' - (ג) וכן אסור לצבוע. ובשו"ת שואל ומשיב (מה"ק ח"א סי' ר"י) כתב באחד שנתלבן חציו וקנו מצד אחד, וזה צער ובויון לו בין שאר בני אדם, דמותר לו לצבוע שערות הלבנות לחשור, דכל האיסור הוא דרבנן, אמנם בשו"ת מר"י אשכנזי חולק עליו דזהו איסור תורה, וכן בשו"ת דברי חיים (ח"ב סי' ס"ב) כתב לאסור ובפרט שיש לו עצה להעביר הזקן בסם.

ד) להסיר כתמים. ובשו"ת לבושי מרדכי (יו"ד סי' ק') באחד שהעלה עור פניו, נקודות אדומות, והוא רוצה להעבירן בסמים ע"י מעשה רוקח דיש לומר דאין בזה משום "לא ילבש גבר" דזה ניתוסף בשינה הטבע מליקוי החמה, וע"י הסמים מחזיר עור פניו להטבע, שיש לו להיות והוי כמו רחיצה.

סימן קע"ז - הלכות כלאי בגדים

סעיף א) צמר רחלים ואילים עם פשתן אסור משום כלאים, (א) בין שתפר בגד צמר או בגד פשתן אפילו בחוטי משי או בחוטי קנבוס בין שתפר בגד צמר בחוטי פשתן או בהיפוך, בין שקשר חוטי פשתן עם חוטי צמר, או שקלען יחד כל אלו אסורין משום כלאים. (ב) התוכף תכיפה אחת (ג) וקשרו, או שתכף שתי תכיפות אף על פי שלא קשר הוי חיבור לכלאים. ועל כן אסור לחבר בגד צמר בבגד פשתן אפילו על ידי סיכה, או מחט ללא חוט.

ב) עורות הכבשים שעושים מהם בגדים, מותר לתפרן בחוטי פשתן ואין חוששין לנימות של צמר אף על פי שמתחברין בחוט הפשתן, משום דאלו הנימות של הצמר אינן חוטין ולא חשיבי ובטלי.

ג) לחבר צמר ופשתים על ידי אמצעי, דהיינו חתיכת עור לתפור, או לקשור מצדו האחד צמר ומצדו השני פשתן, להרמב"ם אסור מן התורה ויש מקילין, ולכן לדידהו עורות התפורות יחד בחוטי פשתן, מותר לחברם תחת בגד צמר (ואף על פי שאפשר שהחוט של קנבוס שהוא תופר את העורות תחת הבגד של צמר, יכנס (ד) בתוך חוטי פשתן שתפורין בהן העורות, לית לן בה) והכי נוהגין, אבל בעל נפש יש לו להחמיר כדעת הרמב"ם.

ד) אפילו עשר מצעות זו על גב זה והתחתון כלאים, (ה) אסור לישיב על העליון.

ה) בגד גדול שכלאים מקצה אחד ממנו, אסור לכסות עצמו בו אפילו בקצה השני, אף על פי שהכלאים מונח על הארץ.

סימן קע"ב - הלכות חדש

א) כתיב ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה וגו' פירוש שאסורין לאכול מתבואה חדשה מחמשת המינים, עד לאחר הקרבת העומר שהקריבו בששה עשר בניסן. ובזמן שאין עומד כל היום אסורין. בני חוץ לארץ שעושים יום טוב שני מחמת ספיא, גם כל יום י"ז אסורין עד תחלת ליל י"ח. (א) ותבואה שנזרעה ונשרשה קודם ט"ז ניסן, העומר הזה התירה ומותרת מיד לאחר קצירתה, אבל אם לא נשרשה קודם ט"ז בניסן, אסורה עד שיבא עומר הבא.

ב) לדעת (ב) רוב גדולי הפוסקים אסור זה גם בחוץ לארץ הוא מן התורה, ולכן צריכין להשיג מאד בתבואה שנזרעה לפעמים אחר הפסח, או סמוך לפני הפסח שלא השרישה קודם ט"ז ניסן, כגון שעורים ושבלת שועל ובקצת מקומות גם חטין, שהן אסורין עד לאחר י"ז ניסן הבא. (ואם השרישה ביום ט"ז מותרת בתחלת ליל י"ז ניסן הבא מכח ממה נפשך) וגם השכר שנעשה מתבואה זו אסור עד לאחר פסח הבא. וכן השמרים אסורים, ואם חימצו בהם עיסה אפילו מתבואה ישנה, כל העיסה אסורה מחמת השמרים, תבואה שמסתפקים בה אם היא ישנה או חדשה (ג) יעשו עליה שאלת חכם.

ג) י"א דאין אסור חדש אלא בתבואה (ד) שגדלה ברשות ישראל, ואפילו השדה שייכה לאינו יהודי אלא שהישראל שכרה, יש בתבואה זו אסור חדש. אבל בתבואה שגדלה ברשות אינו יהודי אין בה אסור חדש. ועל זה סומכים הרבה בשעת הדחק. ומכל מקום בתבואה שגדלה ברשות ישראל (ה) אין שום היתר. אבל רבו החולקים ואומרים דגם בשל אינו יהודי איכא אסור חדש, והמחמיר תבא עליו ברכה.

סימן קע"ב

סעיף א' - (א) שנזרעה ונשרשה. וכמה שיעור הקליטה, בש"ך (סי' רצ"ג סק"ב) כתב דבשלשה ימים אחר זריעתה כבר היא נשרשה, והגרעק"א חולק דשיעור קליטה בבי' שבועות, ובשורת חת"ם ביאר הדברים דמני' ימים ועד בי' שבועות יכולה לקלוט.

סעיף ב' - (ב) רוב גדולי הפוסקים. ובמשנ"ב (סימן תפ"ט סקמ"ה) כתב דמכל מקום רוב העולם אין נוהרין כלל באיסור חדש, ויש שלמדו עליהם זכות, לפי שהוא דבר קשה להיות זיהר בו, ולכן סומכין מפני הדחק על מקצת הראשונים הסוברים שחדש בחו"ל אינה אלא מדברי סופרים. ובסוף דבריו כתב והנה אף שאין בדינו למחות ביד המקילין, מ"מ כל בעל נפש לא יסמוך על התירים הללו, ויחמיר לעצמו בכל מה שאפשר לו, כי להרבה גדולי הראשונים הוא איסור דאורייתא בכל גונו.

(ג) יעשה עליה שאלת חכם. וברמ"א (סי' רצ"ג ס"ג) מתיר בסתם תבואה מכה ספק ספיא, ספק שמא היא משנה שעברה, ושמא נשרשה ג' ימים קודם לעומר.

סעיף ג' - (ד) שגדלה ברשות ישראל. ובתניא ביאר הדבר, שסוברין שאין אסור חדש נוהג, אלא בתבואה שהיא של ישראל בשעת קצירה.

(ה) אין שום היתר. ובתניא כתב דכל בעל נפש יחמיר לעצמו אף בשל נכרי כירוב ראשונים והאחרונים סוברים שחדש נוהג מן התורה אף בכי האי גוונא.

סימן קע"ז

סעיף א' - (א) בין שתפר בגד צמר. ובשורת הלכות קטנות (ח"ב סי' פ"ז) כתב עוד לחדש דגם אם הכלאים היה דבוקים יחד ע"י דבק, יש לו דין כלאים ואסור.

(ב) התוכף. והאחרונים כתבו (סי' ש') דלפעמים צריך שני תכיפות וקשירה, ולא די בתכיפה אחת, ומ"מ צריכין להחמיר בדינים אלו גם בתכיפה אחת.

(ג) וקשרו. ולא דווקא קשירה, וה"ה כשלוש שני אנפלאות (ואקע"ן) זו ע"ז זו שא"א לפשוט התחתונה בלי שיפשוט העליונה תחילה הוי כחיבור דלחייב עלה משום כלאים.

סעיף ג' - (ד) בתוך חוטי הפשתן, וכי"ד כתבו (סי' ש"ב ס"ב) בלוקח בגד מעכו"ם, צריך לבדוק שמא הם תפורים בחוטי פשתן, ובמקום שהפשתן ביוקר מקנבוס כתב הש"ך דבדיעבד יש לסמוך להתיר, אבל לכתחילה אסור אף בכה"ג דאף דהיא ביוקר קצת, מ"מ קיל יותר לתפור בפשתן מקנבוס.

סעיף ד' - (ה) אסור לישיב. ומן הדין היה מותר לישיב על בגדים הקשים שאין לחוש בהן שמא תכרך נימא עליו, אלא משום דאין אנו בקיאין מהו רך ומהו קשה יש לאסור בכל גונו

(סי' ש"א בפתחית שובה).

דפי ציונים וטבלאות

קיצור שולחן ערוך

סימן קסט וסימן קע
וסימן קעא וסימן קעב
וסימן קעו מן סעיף א עד סעיף ו

כ"ו אדר א'

■ מוחזר שיגה אחת ■

1 800 466-7593

www.MilchusaDyoma.org

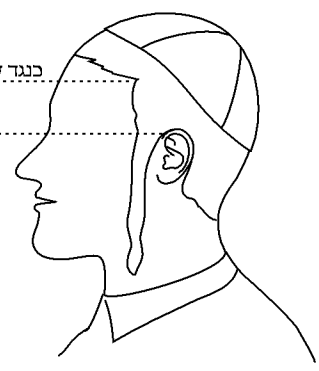
כל הזכויות שמורות
ואסור להעתיקם בלי ידועות
© מתחלת המפעל

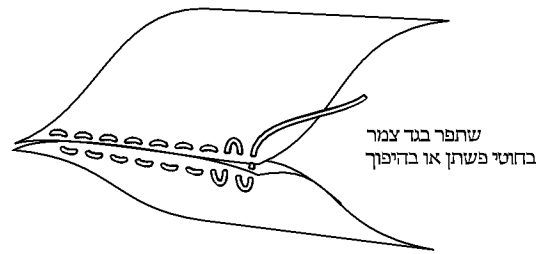
קיצור שולחן ערוך - סימן קע סעיף א

פיאות הראש הם שנים בסוף הראש, והוא מקום חיבורו ללחי מימין ומשמאל אצל האוזן, ואפילו לגלחם במספרים כעין תער, דהיינו סמוך לבשר ולא משייר כלום מן השערות סמוך לבשר יש אוסרין, ולכן אם צריך לגלחם לרפואה, יזהר שלא לגלחם סמוך לבשר ממש, ושיעור הפיאה מכנגד שער שעל פדחתו ועד למטה מן האוזן, מקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרד שם.

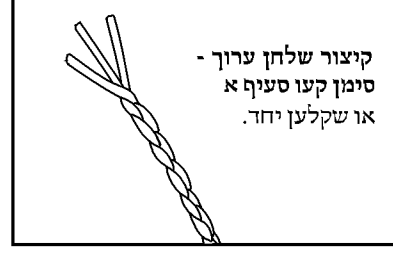
כנגד שער שעל פדחתו
למטה מן האוזן

קיצור שולחן ערוך - סימן קעו סעיף א
בין שתפר בגד צמר או בגד פשתן אפילו בחוטי משי או בחוטי קנבוס בין שתפר בגד צמר בחוטי פשתן או בהיפוך,

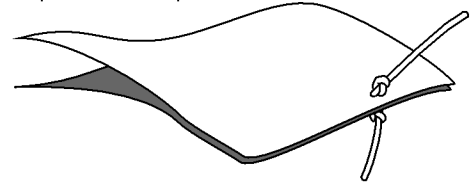

קיצור שולחן ערוך - סימן קעו סעיף א
התוכף תכיפה אחת וקשרו, או שתכף שתי תכיפות אף על פי שלא קשר הוי חיבור לכלאים. ועל כן אסור לחבר בגד צמר בבגד פשתן אפילו על ידי סיכה, או מחט ללא חוט.

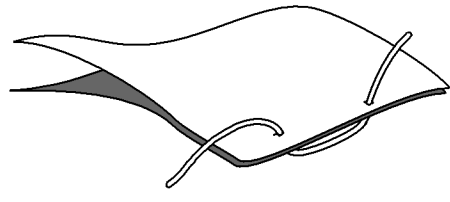
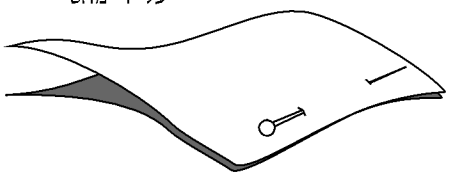
קיצור שולחן ערוך -
סימן קעו סעיף א
או שקלען יחד.

התוכף תכיפה אחת וקשרו

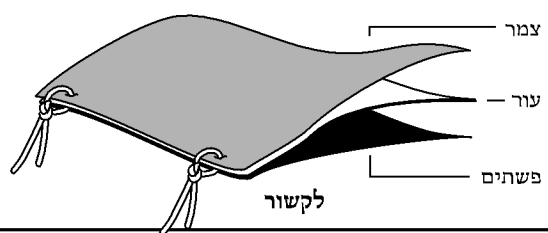
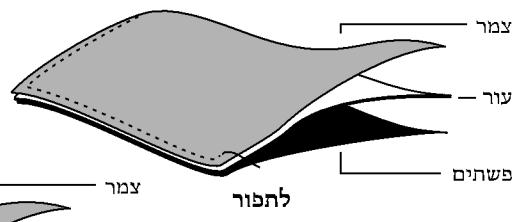

תכף שתי
תכיפות
אף על פי
שלא קשר

על ידי מחט

קיצור שולחן ערוך - סימן קעו סעיף ג
לחבר צמר ופשתים על ידי אמצעי, דהיינו חתיכת עור לתפור, או לקשור מצדו האחד צמר ומצדו השני פשתן,

ורעה עיניך באחיך האביון וגו'. והמלוה לעני בשעת דוחקו, עליו הכתוב אומר אז תקראוה יענה.

(ב) אפילו עשיר אם צריך ללוות, מצוה להלוות לו ולההנותו אף בדברים וליעצו עצה ההגונה לו.

(ג) אסור להלוות בלא עדים ואפילו לתלמיד חכם, אלא אם כן מלווהו על המשכון, והמלוה בשטר משובח ביותר.

(ד) אסור לנגוש את הלוה כשיודע (ב) שאין לו לפרוע, ואפילו לעבור לפניו אסור מפני שהוא נכלם בראותו למלוה ואין ידוע משגת לפרוע, ועל זה נאמר (ג) לא תהיה לו כנושה.

(ה) וכשם שאסור למלוה לנגוש את הלוה, כך (ה) אסור ללוה לכבוש ממון חברו שבידו לומר: לך שוב, כשיש לו, שנאמר אל תאמר לרעך לך ושוב.

(ו) אסור ללוה ליקח את ההלוואה ולהוציאה שלא לצורך, עד שתוכל להאבד ולא ימצא המלוה ממה לגבות, ואפילו אם המלוה הוא עשיר גדול, והעושה כן נקרא רשע שנאמר לוח רשע ולא ישלם, וצו חכמים יהי ממון חברך חביב עליך כשלך, וכשהמלוה מכיר את הלוה שהוא בעל מדה זאת, שלא להשגיח על ממון אחרים, מוטב שלא להלוות לו ממה שילוהו ויצטרך לנגשו אחר כך, ויעבור בכל פעם משום לא תהיה לו כנושה.

(ז) המלוה על המשכון, צריך לזהר שלא ישתמש בו מפני שהוא כמו ריבית. ואם הלוה לעני על מרא וקרדום וכיוצא בו ששכרו מרובה ואינו נפחת אלא מעט, יכול להשכירו אף בלי נטילת רשות מהלוה, ולנכות לו דמי השכירות בחובו, דמסתמא ניחא ליה להלוה בכך, ויש מי שאומר דדוקא לאחרים יכול להשכירו אבל לא לעצמו, שלא יחשדוהו דמשתמש בו בחנם רק בשביל ההלוואה.

(ח) אם רוצה המלוה לקחת משכון מן הלוה שלא בשעת הלוואה אלא אחר כך, (ה) לא יעשה כי אם על פי בית דין.

(ו) התופר כסות כלאים בשביל אינו יהודי תופרו כדרכו, אף על פי שהכסות מונח על ארכבותיו, ובלבד שלא יכוין להנות ממה שמונח עליו. וכן מוכרי כסות שנושאים אותן על כתפיהן למכרן מותר, ובלבד שלא יכוונו שיגינו עליהם מפני הצינה או מפני הגשמים, ומכל מקום היראים נושאים אותן על גבי מקל.

(ז) מטפחת הידים (ו) וכן מטפחת שמקנחין בו אחר הרחיצה, ומטפחת השלחן שאוכלין עליו וכיוצא בזה, וכן שעל השלחן בבית הכנסת שקורין עליו, (ז) אסורים משום כלאים, (ח) וכן וילון אסור לעשות מכלאים, אבל פרוכת שלפני ארון הקודש מותר.

(ח) עגלות שיש להן מכסה, כרכרות או מכוניות להסעת אנשים, ויש מהם מחופים מבפנים בבגדי צמר שהם כלאים, כי מסתמא נתפרו בחוטי פשתן, מותר ללכת בהם ובלבד שיזהר (י) שלא להשען בעדדין שיש שם כלאים. ומכל שכן שיזהר שלא לשבת על הכרים שהן כלאים ויש מתירין אפילו לישב על הכרים כיון שעשויים באופן שאין נכפפין על צדדי האדם.

סימן קע"ט - הלכות הלוואה

סעיף א) מצות עשה להלוות לעניי ישראל, שנאמר אם כסף תלוה את עמי את העני עמך וגו', ואף על גב דכתיב "אם" קבלו חכמינו וזכרונם לברכה דאם זה אינו רשות אלא חוב. הכי אמרינן במכילתא אם כסף תלוה את עמי חובה, אתה אומר חובה או אינו אלא רשות (מדכתיב אם) תלמוד לומר העבט תעביטנו חובה ולא רשות, והא דכתיב בלשון "אם" פירושו אם כסף תלוה, את עמי תלוהו ולא לעובדי כוכבים, ולא יזהר מעמי לאותו שעמך, מכאן אמרו עני שהוא קרובו קודם לעניים אחרים, ועניי עירו קודמים לעניי עיר אחרת. וגדולה מצות הלוואה לעני יותר ממצות צדקה לעני השואל, שזה כבר נצרך לשאול וזה עדיין לא הגיע למדה זו והתורה הקפידה על מי שמונע מלהלוות לעני, שנאמר

סעיף ז' - (ו) וכן מטפחות. וה"ה מטפחות שמקנחין בהם הכלים והקרקעות.

(ז) אסורין משום כלאים. שהרי הידים נוגעת בהן והם נכרכין על היד תמיד ומתחממין.

(ח) וכן וילון אסור. והטעם לזה כתב בשו"ע ומקורו בדברי רש"י ל' שהשמש מתעטף בשוליו ומתחמם בו לפעמים.

סעיף ח' - (ט) עגלות שיש להן מכסה. וברמ"א (סי' ש"א) כתב דמותר לפרוס עליו אוהל כלאים, וביאר שם הטו"ז דאע"ג דמגן עליו מפני החמה ומפני הצינה, מ"מ כיון שאינו דרך לבישה מותר.

(י) שלא ישען בעדדין. והחכמת אדם כתב דאף צריך לזהר שלא יגע בהן.

סימן קע"ט

סעיף ג' - (א) אסור להלוות בלא עדים. ובח"מ (סי' ע"א) כתבו דאם מלוה בלא עדים עובר אלפני עור, דהלוה יכפור לו, וגורם קללה לעצמו, שיאמרו הבריות שתובע לחברו מה שלא חייב לו, ואפילו לת"ח דמסתמא לא יכפור, מ"מ שמא מחמת טירדת לימודו ישכח.

סעיף ד' - (ב) שאין לו לפרוע, היינו לא מעות וגם לא מטלטלין.

(ג) לא תהיה לו כנושה. מדברי הגמ' (ב"מ ע"ה): נראה דהאיסור הוא מה"ת אבל הלחם משנה (מלוה פ"א ה"ג) מפרש שהוא רק מדרבנן ואסמכוהו אקראי, אמנם האיסור דווקא כשיודע בבירור שאין לו אבל אם הוא מסופק בדבר אם יש לו מעות או לא, או אין איסור לעבור לפניו.

סעיף ה' - (ד) אסור ללוה לכבוש. ובגמ' (כתובות פו.) איתא דפריעת בע"ח מצוה, ומכין אותו שיקיים המצוה שמוטל עליו, כמו שמכין אותו לעשות סוכה ולולב.

סעיף ח' - (ז) לא יעשה כי אם ע"י ב"ד. משום דכתיב לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו, וביתו לאו דווקא, אלא אפי' לקחו ממנו בחוקה חוץ לביתו ג"כ בכלל לאו זה, ובפתחי תשובה (סי' צ"ז סק"א) כתב דדווקא כשתופס ממנו בחוקה אסור, אבל בדרך הערמה מותר.

סעיף א) הסכמת רוב הפוסקים דשמיטת כספים נוהגת גם בזמן הזה, ואפילו בחוץ לארץ, (א) והעולם נהגו להקל, וכבר הרעישו על זאת גדולי ישראל זכרונם לברכה, וקצת מהם טרחו ללמד זכות על המנהג שסומכין על קצת מקילין, אבל מי שרוצה לדקדק במצות בודאי מחוייב לעשות כדעת רוב הפוסקים זכרונם לברכה, ובפרט שיוכל לתקן את הדבר על ידי פרוזבול ולא יבא לידי פסידיא, ושנת השמיטה היתה בשנת תשנ"ד ותהיה אם ירצה השם בשנת תשס"א.

ב) שביעית משמטת את כל מלוה, בין מלוה על פה בין מלוה בשטר, ואפילו יש בו אחריות נכסים. ומי שנתן לחבירו מעות בתורת עיסקא, שהדין הוא שחציו מלוה וחציו פקדון, (ב) החצי שהוא מלוה משמטת והחצי שהוא פקדון אינה משמטת.

ג) המלוה את חבירו על המשכון אינו משמט, ואם הלוחו על משכון קרקע יש בזה חילוקי דינים.

ד) ערב שפרע למלוה וקודם שפרע לו הלוח להערב הגיע שנת השמיטה משמט.

ה) מי שנתחייב לחבירו שבועה על ממון, שאלו היה מודה לו היתה שביעית משמטת את הממון, משמטת גם כן את השבועה.

ו) מי שהיה חייב לחבירו ממון וכפר ועמדו לדין ונתחייב, וכתב הבית דין פסק דין ונתנהו לידי המלוה, (ג) אין השביעית משמטתו.

ז) המלוה את חבירו והתנה עמו שלא תשמיטנו שביעית, אפילו הכי משמטתו, אבל אם התנה עמו (ד) שלא ישמיט הוא חוב זה, אפילו היתה זאת בשנת השמיטה אינה משמטתו. וכן אם כתב בשטר לשון פקדון אינה משמטת.

ט) לעולם ירחיק אדם את עצמו (ה) מן הערבות (ו) ומן הפקדונות בכל דאפשר.

י) מי שיש לו שטר חוב על חבירו והשטר בלה והולך להמתק, יבא לבית דין ויעשו לו קיום.

יא) (ח) אסור להשהות (ט) שטר פרוע בתוך ביתו, שנאמר אל תשכן באלהיך עולה.

יב) כמו שצריך לזוהר בשמירת פקדון כך צריך לזוהר בשמירת המשכון ביותר, מפני שהוא כמו שומר שכר על המשכון, וכשם שהנפקד אינו רשאי למסור את הפקדון לאחר לשמרו כמו שיתבאר בסימן קפ"ח. כך אין המלוה רשאי להפקיד את המשכון ביד אחר, או למשכנו שלא מדעת הבעלים.

יג) המלוה את חבירו על המשכון, שאם לא יפרענו לזמן פלוני יהא המשכון חלוט לו, יזהר לומר לו בשעת הלואה: אם לא תפדה אותו עד זמן פלוני (י) יהא קנוי לי מעכשיו.

יד) מי שהוא יודע שחייב לחבירו, וחבירו אומר לו: ודאי לי שאינך חייב לי, פטור מלשלם לו, שהרי מחל לו.

טו) לוח שבא לפרוע להמלוה על ידי שליח, מיד כשמסר את המעות לידי השליח זכה השליח במעות עבור המלוה, וכשהלוה מתחרט ורוצה לקחתו מיד השליח ושיפרע לו אחר כך אסור, משום דהוי לוח שלא מדעת, וגם על השליח יש איסור להחזיר ללוח.

סימן ק"פ - הלכות שמיטת כספים

סעיף ט' - (ו) מן הערבות. והיינו דווקא במקום שמניחין המלוה ותופסין ממון הערב.

(ז) ומן הפקדונות. שלא יקבל פקדון מבן עירו, דכיון שרגיל אצלו, יטול את שלו, ויחזור ויתבענו ויבוא לידי קלקלה.

סעיף י"א - (ח) אסור להשהות. ובתש"ב"ק (ח"ג סי' ר"ג) כתב דהוא איסור לאו מדברי קבלה, ולכן כופין אותו הבי"ד לקרעו או למחוק החתימות, וקרוב הדבר לפסלו מעדות, ומסיים דבריו דגם הריב"ש ראה דבריו ונהנה ממנו.

(ט) שטר פרוע. ואם נשאר חייב לו קצת מהחוב מותר להשהותו עד שיפרענו כולו, ובנתיבות (סי' נ"ז) כתב עוד דאם הוא אחר זמן הפירעון ולא פרע לו אלא מקצת, כיון שיכול לכופו על הפירעון דהא כבר נשלמה זמן הפירעון, לכן יכול לעכב השטר אף בלי ליתן לו שובר על חלק החוב שכבר פרע.

סעיף י"ג - (י) יהא קנוי לי מעכשיו. זהו דעת המחבר (בחו"מ סי' ע"ג סי"ז) שצריך שיאמר לו בפירוש יהא קנוי לי מעכשיו, ואם לא אמר מעכשיו רק אמר סתם יהא מוחלט, הוי אסמכתא בעלמא ולא קני, אמנם הש"ך שם חולק אדברי המחבר וס"ל דאפילו לא אמר כלל מעכשיו קנה, ולית ביה אסמכתא.

סימן ק"פ

סעיף א' - (א) והעולם נהגו להקל, ובסמ"ע (סי' ס"ז סק"ג) כתב טעם המקילין דכיון שפשט המנהג שלא להשמיט, והכל יודעים זה, הוה כאילו התנו ביניהם שלא תשמט בשביעית.

סעיף ב' - (ב) החצי שהוא מלוה משמטת. וברדב"ז (ה"ד בקצוה"ח סי' ס"ז) חולק וס"ל דגם החצי של מלוה שוב אינו משמט.

סעיף ו' - (ג) אין השביעית משמטתו. ומקורו במשנה (שביעית פ"י מ"ב) מעשה בי"ד אין משמטין, ופירש שם הרע"ב דהיינו ממון שכתבו עליו פסק דין, חייב אתה ליתן לו, שכיון שכך פסקו הבי"ד הוי כאילו החוב כבר גבוי, וכאילו כבר הגיע לידו, אמנם אם פסקו אבל לא כתבו הפסק דין, כתב בסמ"ע (סי' ס"ז סק"י"ז) דבכה"ג משמט החוב ולא הוי כגבוי.

סעיף ז' - (ד) שלא ישמט הוא. פירוש כיון שמתנה עם הלוח שלא ישמיט נפשו מלשלם לו חוב זה אפי' בשביעית, אי"כ לא קאי התנאי אשביעית, כי אם אגופיה דלוח, והוה לי כאילו אמר הלוח אע"פ שהשביעית משמטת ואסור לך לתבעני, אני מקבל עלי לשלם לך ולכן מותר דאדם רשאי לחייב נפשו בממון אף מה שלא חייבתו התורה (סמ"ע).

שכל חוב שיש לי על פלוני ועל פלוני, שאגבה אותן חובות כל זמן שארצה, והמה כותבים לו פרוזבול בזה הלשון: במוטב תלתא כחדא הוינא, ואתא פלוני המלוה ואומר לפנינו מוסר אני וכו'. ושלשתן חותמין למטה בלשון דינים או בלשון עדים, (ה) יכולים לעשות זאת גם בסוף השנה דהיינו בערב ראש השנה קודם שקיעת החמה ויש אומרים שאינן צריכין דוקא לכתוב את הפרוזבול, אלא די במה שהוא אומר לפניהם, ואפילו אם אין במקומו בית דין, יכול לומר אני מוסר שטרותי לבית דין שבמקום פלוני.

טז) לא מהני פרוזבול (יב) אלא אם יש להלוה קרקע. ואפילו כל שהוא סגי, ואפילו אין לו אלא עציץ נקוב סגי, ואפילו אין ללוה כלום, אלא שיש להערב או שיש למי שהוא חייב לו ללוה זה נמי מהני. ואם גם לאלו אין להם כלל, אם יש להמלוה קרקע כל שהוא יכול לזכות לו להלוה, ואפילו על ידי אחר ואפילו שלא בפניו ומהני לפרוזבול.

סעיף א) כשנפל בין שני בני אדם איזה סכסוך ראוי להם להתפשר בטוב, ושיותר כל אחד נגד חברו כדי להתרחק (א) מזילותא דבי דינא בכל מה דאפשר.

ב) אם אי אפשר להם להתפשר בטוב, ומוכרחים לבא במשפט (ב) יבאו לפני בית דין ישראל. ואסור לדון בפני דיני עובדי כוכבים ובערכאות שלהם, אפילו בדין שדנים כדיני ישראל, ואפילו נתרצו שני בעלי דינים לדון בפניהם אסור. ואפילו נתקשרו בקנין על זה או שכתבו כן בשטר אינו כלום. וכל הבא לדון בפניהם הרי זה רשע וכאלו חרף וגידף (ג) והרים יד בתורת משה רבינו עליו השלום. ואפילו בדבר המותר למיעבד דינא לנפשיה כאשר יתבאר אם ירצה השם בסעיף ט', מכל מקום אסור לעשותו על ידי עובדי כוכבים, ואפילו אינו דן לפני עובדי כוכבים, אלא שכופהו על ידי עובדי כוכבים שיעמד

ח) המלוה את חברו לאיזה שנים והגיע זמן הפרעון לאחר השמטה, אינה משמטתו, כיון שלא היה יכול לתבועו קודם.

ט) המוסר שטרותיו לבית דין ואמר להם: אתם גבו לי חובי, (ה) אינו נשמט.

י) המוכר איזה דבר לחבירו בהקפה, הוי ליה כאלו הלוהו מעות ומשמט. אבל חנוני המוכר לאחרים בהקפה, ואין דרכו לתבוע עד שמתקבץ איזה סך אינו משמט, (ו) ואם זקפן עליו במלוה דהיינו שחשב הכל ביחד, וכתב בפנקסו סך הכולל, אזי הוא כהלוה ומשמט.

יא) שכר שכיר אינו משמט, ואם זקפו עליו במלוה משמט.

יב) הבא מכח אינו יהודי הרי הוא כאינו יהודי, לכן מי שקנה מאינו יהודי שטר חוב על ישראל (ז) אינו משמט, שהרי אינו יהודי היה גובה בשטרו לעולם, וכן מי שערב לאינו יהודי בעד ישראל ולא פרע הישראל, והוצרך הישראל הערב לפרוע להאינו יהודי, ונטל מן האינו יהודי את השטר שעל הלוה, אינו משמט, אבל אם לא היה שטר אלא שתובע לחבירו בעל פה על שהוצרך לפרוע בעדו לאינו יהודי הרי זה פטור.

יג) אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה לפיכך המלוה את חברו בשנת השמטה עצמה גובה חובו כל השנה, וכשתשקע החמה בערב ראש השנה אבד החוב.

יד) לזה שבא לפרוע להמלוה חוב שעברה עליו שמטה, יאמר לו המלוה: משמט אני את החוב וכבר נפטרת ממני. אם אמר לו הלוה: אף על פי כן רוצה אני שתקבל ממני מותר להמלוה לקבל ממנו. ואל יאמר הלוה: בחובי אני נותן לך, אלא יאמר לו שלי הם ובמתנה אני נותנם לך, ויכול המלוה לעשות השתדלות והתפעלות שיאמר הלוה שהוא נותנם לו במתנה, ואם אינו יכול לפעול זאת אל יקחם.

טו) פרוזבול אינו משמט. ומהו פרוזבול, המלוה הולך אצל שלשה בני תורה שיהיו בית דין ואומר אליהם: (ח) אתם דינים, (ט) מוסר אני לכם

סעיף ט' - (ה) אינו נשמט. דהתורה הזהירה את המלוה שלא יגוש את הלוה, משא"כ הכא שמסרם להבי"ד, והוא סילק עצמו מזה א"כ הוא אינו נגוש אלא ביד נגשים.

סעיף י' - (ו) ואם זקפן. וזמן שנקרא זקפה פליגי בזה האחרונים (הוד"ב בשו"ע הרב) יש אומרים שזמן זקפה הוא משעה שקבע לו זמן לפרוע, וי"א משעה שכתב בפנקסו כל החשבון ביחד.

סעיף י"ב - (ז) אינו משמט. אמנם אם זקפן הישראל עליו במלוה שוב הוי כחוב רגיל ומשמט (סמ"ע בשם הרשב"א).

סעיף ט"ז - (ח) אתם דינים. בתומים (סי' ס"ז סק"ג) מסופק אי קרובים ללוה מותרים להיות דינים בפרוזבול, דאפ"ל דכיון דדינים מיקרי אסורי ככל מקום, או אפ"ל דכיון דהוא רק מילתא דרבנן הקילו ביה.

(ט) מוסר אני. ובאמת אין צריך למסור להם השט"ח, ואפילו אין לו שטר כלל אלא חוב בע"פ מועיל פרוזבול (תומים).

(י) ויכולין לעשות. ומ"מ לכתחילה יש להחמיר לעשותו בסוף שנה שישית ואם לא עשה בסוף שנה שישית יעשה בשביעית, עד סוף השנה (תניא) וכן על ההלוואות שהלוה בשביעית יעשה פרוזבול בשביעית (תומים).

סעיף ט"ז - (יא) אלא אם יש ללוה. ובתניא הוסיף דאפילו אינו שלו לגמרי רק שאול או שכיר הוא אצלו, מ"מ מיקרי קרקע שלו לענין פרוזבול.

סימן קפ"א

סעיף א' - (א) מזילותא דבי דינא. ובשערים מצויינים בהלכה הסביר הענין דכיון דהבי"ד הם שלשה, אם בעל דין אחד מלבין את חברו, הרי זה מלבין את פני חברו ברבים.

סעיף ב' - (ב) יבואו לפני בית דין ישראל. ומושב הבי"ד יהיה בימי השבוע ולא בערב שבת וי"ט כמ"ש באו"ח סי' ה' ס"ב, שאין קובעין לערב שבת וי"ט שנבדלים ונחפזים מטרדת שבת וי"ט, וכן בניסן ותשרי מפני טרדת הרגל.

(ג) והרים יד בתורת משה רבינו. והטעם לזה כתב באורים ותומים (אורים סימן כ"ו סק"ד) דבזה מראה כאילו תורת משה אינו אמת ח"ו שאין בו די להוציא הדין לאור, ולכך הולך לפני הגוים שהם בקיאים בטוב דיני המלכות המוטבע עפ"י שכל אנושי.

(ט) יכול אדם לעשות דין לעצמו, אם רואה חפץ שלו ביד אחר שגולו יכול לקחתו מידו, ואם האחר עומד כנגדו, יכול להכותו עד שיניחנו אם לא יוכל להציל בענין אחר, אפילו הוא דבר שאין בו הפסד אם ימתין עד שיעמידנו בדין. ואם יש עדים הרואים שהוא תופס את החפץ מיד האחר, אינו יכול לתפסו על ידי הכאה אלא אם כן לברר אחר כך שנטל את שלו, כי אם לא יברר, לא מהני ליה תפיסתו כיון שהיו עדים בדבר, אבל אם אין עדים דאז מהני תפיסתו יכול לעשות כן אף על פי שלא יוכל לברר.

(י) בני העיר (י) שמעמידין להם בית דין, צריכין לידע שיש בכל אחד מהם שבעה דברים אלו: (א) חכמה בתורה, ענוה, יראה, שנאת ממון אפילו שלהם, אהבת האמת, אהבת הבריות להם, בעלי שם טוב במעשיהם. (ב) וכל המעמיד דין שאינו הגון עובר בלא תעשה שנאמר לא תכירו פנים במשפט, כלומר לא תכירו פני האיש לומר: פלוני עשיר הוא, קרובי הוא, אושיבנו בדין וכל דין שנתמנה בשביל כסף וזהב, אסור לעמוד לפניו או לכבדו בשאר כבוד, ועליו דרשו רבותינו זכרונם לברכה אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשה לך.

(יא) עיירות שאין בהם חכמים הראויים להיות דיינים, ממנים הטובים והחכמים שבהם לדעת אנשי העיר, והם ידונו אף על פי שאינם ראויים לדיינים, כדי שלא ילכו לפני ערכאות של אינם יהודים, וכיון שמקבלים עליהם בני העיר אין אחר יכול לפוסלן, וכל מעשיהם יהיו לשם שמים.

(יב) כל מי (יב) שיודע עדות לחבירו וראוי להעידו, ויש לחבירו תועלת בעדותו, והוא תובעו שיעיד לו בפני בית דין חייב להעיד לו, (י) בין שיש עוד עד אחר עמו בין שהוא לבדו, ואם כבש עדותו חייב בדיני שמים, ואסור לאדם להעיד בדבר שאינו יודע, אף על פי שאמר לו אדם שיודע בו שאינו משקר, ואפילו אמר לו הבעל דין: בוא ועמוד אם עוד אחד שיש לי, ולא תעיד רק שיפחד בעל חובי, ויסבור שיש לי שני עדים ויודה לי, לא ישמע לו שנאמר מדבר שקר תרחק.

עמו לדין ישראל, ראוי למתחו על העמוד.

(ג) היתה ידם תקיפא ובעל דינו גבר אלם, יתבענו לדיני ישראל תחלה, אם לא רצה לבא נוטל רשות מבית דין ומציל בדיניהם.

(ד) מי שתובעים אותו ממון שהוא מוחזק בו, אסור לו לבקש צדדים להשתמט כדי שיתרצה הלה לעשות עמו פשרה וימחול לו על השאר, ואם עבר ועשה כן אינו יוצא ידי שמים עד שיתן לו את שלו.

(ה) אסור לבעל דין לספר ענין המשפט לפני הדיין שלא בפני בעל דין חבירו, ולא יקדים את עצמו לבוא לפני הדיין קודם לחבירו, שלא יהא נחשד שמקדים כדי לסדר טענותיו שלא בפני חברו.

(ו) כשם שהדיין הלוקח שוחד אפילו לזכות את הזכאי עובר בלא תעשה, כך הנותן את השוחד עובר בלא תעשה דלפני עור לא תתן מכשול.

(ז) אסור לטעון שקר בכל ענין, ואפילו אם יודע בעצמו שהוא זכאי ואם יטעון האמת יתחייב בדין, מכל מקום לא יטעון שקר. הכי איתא בגמרא תנו רבנן מנין לנושה בחבירו (פירוש שהלוה לחבירו) מנה, שלא יאמר אטעננו במאתים כדי שיודה לי במנה ויתחייב לי שבועה, ואגלגל עליו שבועה ממקום אחר, תלמוד לומר מדבר שקר תרחק. מנין לנושה בחבירו מנה וטענו מאתים, שלא יאמר הלוה אכפרנו בבית דין, ואודה לו חוץ לבית דין, כדי שלא אתחייב לו שבועה, ולא יגלגל עליו שבועה ממקום אחר, תלמוד לומר מדבר שקר תרחק. מנין לשלשה שנושין מנה באחד, שלא יהא אחד בעל דין ושנים עדים, כדי שיוציאו המנה ויחלקו, תלמוד לומר מדבר שקר תרחק.

(ח) לפעמים הבעלי דינים בוררים להם אנשים (ח) שיעשו פשרה ביניהם, אם בצירוף הבית דין או שלא בבית דין, ודבר זה הגון הוא, שכל אחד הוא (ח) מצדד בזכותו של זה אשר בחרו ויצא הפשר כראוי, ודוקא לצדד בדרך הישר, אבל חלילה לו לעוות את הפשר, שכשם שמוזהרין שלא להטות את הדין, כך מוזהרין שלא להטות את הפשר.

סעיף ח' - (ד) פשרה ביניהם. ובתשו' הרא"ש כתב (ה"ד בסמ"ע סי' י"ב סק"ב) דנתנו חכמים רשות לדיין לפסוק כפי ראות עיניו, במקום שאין הדבר יוכל להתברר ע"י ראיות, ולפעמים כמו שיראה הדיין בלא טעם ובלא אומדן הרעת, והיינו שודא דדייני, ולפעמים ע"י פשרה.

(ה) מצדד בזכותו. ומ"מ בוודאי אסור לו לשמוע דברי בעל דין האחד שלא בפני חבירו (נתיבות סימן י"ז).

סעיף י' - (י) שמעמידין להם ביי"ד. והיינו לדון ולהורות בהלכות והנהגות ובשו"ע (או"ח סי' נ"ג סעיף כ"ד) כתבו דמינוי רב הבקי בתורה ובהוראה, זה קודם מלקבל ש"ץ.

(ז) חכמה בתורה. וכדי לפסוק בדיני אסור והיתר פסקו בחו"מ (סי' כ"ה ס"א) דלא בעינן סמיכה, אלא די בחכמת התורה, ואע"פ שאין לו סמיכה דינו כמומחה.

(ח) וכל המעמד דין. ובת"ס (או"ח סי' ר"ז) כתב דכל אחד ואחד מאנשי העיר מחויבים לישא בעול עם הציבור, ולפי ערכו כדי לקבל ולהעמיד רב ודיין להורות דיני התורה, ואפילו מי שאינו צריך לזה.

סעיף י"ב - (ט) שיודע עדות לחבירו. בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סי' פ"ב) דן הילכתא אי העדות לא ראו המחזה בראיה גמורה, רק ע"י השקפה במראה, אם גם זה נחשב לראיה להעיד עליו או לא, עיי"ש.

(י) עוד עד אחר עמו. ואפילו העד השני אינו בכאן, אינו יכול להמתין עד שיבא ויעידו יחד, אלא חייב להעיד מיד.

כ) כל זמן שהאדם זוכר יכול להעיד לעולם, ואינו חושש שמא מתוך שנתישן הדבר הרבה אינו זוכרו על בורין, אפילו אינו נזכר לעדות אלא מתוך הכתב, שכשמשורוהו לו כתבו בפנקסו לזכרון דברים ושכת את הדבר, ואינו נזכר אלא מתוך הכתב יכול להעיד. ודוקא שכאשר ראה את הכתב נזכר לדבר, וכן אם נזכר לדבר על ידי אחר שהזכירו לו, יכול להעיד אפילו היה המזכיר העד השני, (טז) אבל אם הבעל דין בעצמו מזכירו ונזכר לא יעיד, אך יכול הבעל דין למסור את הדברים לאחר והוא יזכירו דהוי ליה נזכר על ידי אחר.

כא) עד שהוא קרוב לאחד מבעלי הדינים, או לאחד מהדיינים, או שהעדים קרובים זה לזה, ואפילו קורבה על ידי נשותיהם לפעמים פסולים להעיד, ואפילו קרובים רק להערב ולא להלוה גם כן פסולים להעיד להלוה. וזה שפסלה התורה עדות הקרובים, לא מפני שחוקתם אוהבים זה את זה, שהרי פסולים להעיד בין לזכותו בין לחובתו, אלא גזירת הכתוב הוא, ואפילו משה ואהרן לא היו כשרים להעיד זה לזה. לכן כל עד שהוא איזה קרוב לאחד מן הנזכרים, או שהיה קרוב ונתרחק, והדיינים אינם יודעים צריך להודיע להם, והם יגידו לו על פי התורה אם יש בקרובה זו כדי לפסולו או לא.

כב) שני עדים שאחד יודע בחבירו שהוא רשע ופסול לעדות מן התורה ואין הדיינים מכירים ברשעו, אסור לו להעיד עמו אף על פי שהיא עדות אמת, שנאמר אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס, וגזירת הכתוב הוא שכל העדות בטלה אפילו הם רבים אם אחד ביניהם פסול. ואיזהו רשע (יז) שפסול לעדות מן התורה, כל שעבר על דבר שפשט בישראל שהוא עבירה, והוא דבר שבלא תעשה מן התורה ועבר בזדון ולא עשה תשובה, אבל אם יש לתלות שעשה בשגגה, או בטעות שלא ידע את האיסור לא נפסל לעדות.

סימן קפב - הלכות גנבה וגזלה

סעיף א) אסור (א) לגזול או לגנוב אפילו כל שהוא, בין מישראל בין מנכרי. איתא בתנא דבי אליהו מעשה באחד שסיפר לו שעשה עולה לגוי במדידת התמרים שמכר לו, ואחר כך קנה בכל מעות שמן, ונשבר

יג) הא דעד אחד מעיד, זהו דוקא בדבר שבממון, דמהני גם עד אחד לענין שבועה, וכן בדבר איסור אם עדיין לא נעשה האיסור, יעיד כדי לאפרושי מאיסורא. אבל אם כבר נעשה האיסור לא יעיד עד אחד, דכיון דעד אחד אינו נאמן, אינו אלא כמוצא שם רע על חבירו.

יד) הנוטל שכר להעיד עדותו בטלה, ודוקא כשכבר ראה המעשה דמחוייב להעיד בחנם, אבל לילך לראות את הענין שיהיה אחר כך עד בדבר, מותר לו ליקח שכר, אבל רק שכר הראוי לפי המירחא שלו ולא יותר, וכן אם יש לו מירחא ללכת לפני הבית דין, יכול ליטול שכר מירחא כפי הראוי בעד מירחא וזולא יותר.

טו) כל עדות שיש לאדם הנאה בה, (יח) ואיזה צד נגיעה (יב) אפילו בדרך רחוקה פסול להעיד.

טז) כתיב ואשר לא טוב עשה בעמיו, ודרשינן זה הבא בהרשאה ומתערב על ריב לא לו, ודוקא כששני בעלי הדינים המה בעיר, אלא (יג) כגון שהלוה הוא אלם ובעל טענות וירא המלוה לטעון עמו, ומרשה לאחר, וזה מתערב על ריב לא לו, אבל אם הנתבע הוא (יד) בעיר אחרת, והתובע אינו יכול לטרוח את עצמו, ומרשה לאחר, זה המורשה מצוה קעביד להציל העשוק מיד עושקו, ויש אומרים דהבא בהרשאה כדי ליהנות מן השכר לא בשביל אלמות מותר.

יז) לעולם (טו) ירחיק אדם את עצמו אפילו משבועת אמת בכל מה דאפשר.

יח) מי שחבירו נתחייב לו שבועה ורואה בו שהוא רוצה לישבע בשקר חס ושלום, יתפשר עמו כפי האפשרי, ולא יניחנו לישבע לשקר, שנאמר שבועת ה' תהיה בין שניהם, ודרשינן מלמד שהשבועה חלה על שניהם.

יט) ישראל היודע עדות לעובד כוכבים, שיש לו דין עם ישראל בערכאותיהם, אם יגרום בעדותו לחייב את הישראל יותר ממה שהיה חייב בדיני ישראל, אסור להעיד לו, ואם לאו מותר להעיד לו, ואם מתחלה יחדו העובד כוכבים להישראל שיהיה לו עד הואיל ויהיה חילול השם אם לא יעיד לו, יעיד לו בכל ענין.

סעיף ט"ז - (יא) ואיזה צד נגיעה. ודבר זה תלוי בדעת הדיין ועוצם בינתו שאם הוא רואה דיש להעד צד הנאה בעדותו, אפילו זה בדרך רחוקה, הרי זה לא יעיד בה.

(יב) אפילו בדרך רחוקה. אמנם אוהב ושונא כשנראה לדיין מדבריהם שאמת מגידין מותר לקבל עדותם ואינם נקראין נוגעין בעדות, אמנם לדין בדיינות בודאי אוהב ושונא פסולים, והטעם כתב בסמ"ע (סי' ל"ג סק"א) דבעדות הם מעידים על מעשה העדות כאשר ראו כן היה, ולא חשדינן ליה שישקר בשביל אהבתו או שנאתו, משא"כ בדין שזה תלוי בסברא, בזה שפיר חיישין שישנתה בשביל אהבתו או שנאתו.

סעיף ט"ז - (יג) שהלוה הוא אלם. בתומים השיג על זה וס"ל דכשהלוה אלם אין המרשה מיקרי מתערב על ריב לא לו, אלא מצוה קעביד להציל עשוק מיד עושקו, והפסוק לא טוב עשה בתוך עמיו מיירי שהאיש הבא מכח ההרשאה הוא האלם, והמלוה מרשה לזה מפני שהוא בעל טענות יותר, ובהא שפיר נקרא המרשה מתערב על ריב לא לו, כיון שהיו יכולין לסדר גם בלעדיו, ועוד יותר שהוא אלם בטענות ולכן קרינן ביה לא טוב עשה בתוך עמיו.

(יד) בעיר אחרת. ובש"ך הוסיף דאפילו שפיר נמצא בעירו, אלא שאין המלוה יכול לטרוח בעצמו לדין עמו, ג"כ הרי זה המרשה עושה מצוה.

סעיף י"ז - (טו) ירחיק עצמו אפי' משבועת אמת. וכמ"ש הר"ן בשביעית (פ"ז) דאיכא אינשי דאפי' בקושטא לא בעי לאשתכועי, וכמ"ש כ"ב במ"ר (מטות פכ"ב) דעיירות של ינאי המלך נחרבו בשביל שבועת אמת.

סעיף כ' - (טז) בעל דין בעצמו. ובש"ת שבות יעקב (ח"ב סי' קמ"ז) כתב לחדש דאשתו ובניו היו כהזכרת בעל דין בעצמו ואסור שוב להעיד, אמנם אם רק קרובו של בעל דין מזכירו, אז שפיר יכול להעיד דכאחר דמי.

סעיף כ"ב - (יז) שפסול לעדות מה"ת. אבל הפסול לעדות מדברי סופרים כיון שעדותו כשרה כל זמן שלא הכריזו עליו, מחוייב זה להעיד אחריו (ש"ע הרב).

סימן קפ"ב

סעיף א' - (א) אסור לגזול או לגנוב. ובש"ע ח"מ (סי' שני"ט ס"ד) כתבו דאפילו במקום פיקוח נפש להציל עצמו אסור לגנוב או לגזול, אמנם אם במקום פיקוח נפש גנב על

נשתנית, שנאמר והשיב את הגזלה אשר גזל, והוא הדין לגנב. ואינו יוצא ידי חובתו בנתינת דמים, אפילו אם כבר נתיאשו הבעלים. אבל אם אבדה או שנשתנית בשינוי שאינו חוזר לברייתו, או ששקעה בבנין שיהיה לו הפסד גדול לסתור את הבנין, יוצא ידי חובתו בנתינת דמים כמו שהיתה שוה בשעת הגזלה, ואם הגזול הוא במקום אחר, אינו צריך לשלוח את המעות למקומו, אלא מודיעו שיבא וישלם לו, (ח) אם מת הנגזל יחזיר ליורשיו.

(ז) (ט) הגזול את הרבים כגון שהיה חנוני ומדד במדה חסרה, או ששקל במשקל חסר וכדומה או שהיה ממונה בקהל, והקיל על קרוביו והכביד על אחרים, וכן מי שנטל ריבית מרבים, תשובתו קשה, לפיכך (י) יעשה צרכי רבים שגם הנגזלים יהנו מהם, ומכל מקום אותן שהוא יודע שגזל מהם, מחוייב להחזיר להם, ואינו יוצא ידי חובתו במה שעשה צרכי רבים.

(ח) (יב) אסור לקנות מהגנב או מהגזול את החפץ שגנב או גזל, ואין חילוק בין שהוא ישראל או נכרי, כי גם הנכרי נצטוו על איסור גניבה וגזילה אפילו מנכרי חבירו, והוא משבע מצות שנצטוו עליהם, ועון גדול הוא לקנות מן הגנב או מן הגזול, שהרי הוא מחזיק ידי עוברי עבירה, ועל זה נאמר חולק עם גנב שונא נפשו, וגורם לגנב שיגנוב עוד גם גנבות אחרות, ואם לא ימצא לוקח לא יגנוב, ואף על פי שאפשר לו להוליך את הגניבה למקום שאין מכירין אותו, אין זאת מצוי לו כל כך, ואם הקונה מתכוין לטובת הבעלים להחזירו להם, כשיחזרו לו מעותיו מותר, ודוקא כשלא היה באפשרי להבעלים בעצמם להציל. וכן אסור לקבל בפקדון דבר שנראה שהוא גנוב או גזול.

הפך ונשפך השמן, ואמרתי ברוך המקום שאין לפניו משוא פנים, הכתוב אומר לא תעשוק את רעך ולא תגזול, (א) וגזל הגוי גזל.

(ב) אם הוא דבר מועט כל כך שאין מי שיקפיד עליו כלל, כגון ליטול מזהבילה קיסם לחצוץ בו שינוי מותר, ומדת חסידות למנוע גם מזה.

(ג) אפילו לגנוב על דעת להחזיר, אלא שרוצה לצערו קצת או בדרך שחוק גם כן אסור.

(ד) אסור לעשוק את חבירו אפילו כל שהוא, שנאמר לא תעשוק את רעך, ואיזהו עושק, זה שבא ממון חבירו לידו ברצון חבירו, כגון שיש לו בידו הלואה (א) או שכירות, ואינו רוצה לשלם לו, או שמדחהו בלך ושוב, לך ושוב, וכן אם נמצא בידו חפץ שהוא בעין מאינו יהודי אסור לכפור, שהרי זה הוי גזל ממש, ולא עוד אלא אפילו קנה ממנו חפץ אסור להטעות אותו בחשבון בנתינת מעות, כמו שנאמר וחשב עם קונהו דמיירו בעובד כוכבים שהרי אינו מקנה לו החפץ אלא בעד הסכום שהשוו, והמטעהו בחשבון המעות, (ד) הרי זה כגונב את החפץ ולא כמפקיע חובו, ואפילו גניבת דעת שאין בה חסרון מעות אסור במשא ומתן כמו שכתבנו בסימן ס"ג.

(ה) כל החומד ביתו או כליו של חבירו, או כל דבר שאין בדעת חבירו למכרו, והוא הרבה עליו ריעים, או שהפציר בו בעצמו עד שמכרו לו, (ה) הרי זה עובר בלא תחמוד, ומשעה שנפתה בלבו וחשב, איך יקנה חפץ זה, עבר בלא תתאוה, כי אין תאוה אלא בלב בלבד, והתאוה מביאה לידי חימוד, (ו) והקונה את הדבר שהתאוה לו, עובר בשני לאוין, ולכך נאמר לא תחמוד ולא תתאוה.

(ו) מצות עשה על הגזול (ז) להחזיר את הגזילה עצמה, אם היא בעינה ולא

דעת לשלם אח"כ או יש להתיר, דאין דבר העומד בפני פיקוח נפש, וביאר הדבר דבפיקוח נפש לא הותרו המצות רק נידחו המצות ולכן באותו מעמד מותר לגנוב אמנם צריכין לשלם. (ב) וגזל הגוי גזל. והרמב"ם בפיורוש המשניות (כלים פ"יב מ"ז) כתב דזהו בכלל תועבת ה' כל עושי עול, וכן איתא במהרש"א (כתובות סו). דרבים מקבצים עושר שלא באמונה בגזל עכו"ם וחילול ה', ואח"כ מנדבים ממנו זה לשלם ולתפארת, ואין בעושר הזה קיום.

סעיף ד' - (ג) או שכירות. וה"ה שדכן דינו כסרסור (רמ"א סי' קפ"ה ס"י), אמנם מבואר שם שאין זמן קבוע מתי לשלם לשדכן, וכל אחד ינהג כמנהג מקומו, אמנם זה ודאי אם מדחהו בסתם מיום ליום, בצאו ושוב, או דאי עובר משום לא תעשוק.

(ד) כגונב את החפץ. ואם אחד הוציא מחבירו ממון שלא כדין בעדי שקר ושטר מזויף, אמנם היה מכה פסק ב"ד ע"י העדים והשטר, ועכשיו יש לאל לדין לחזור אחר ממנו ע"י גניבה, כתב בשו"ת מנחת אלעזר (ח"א סי"ח) דאפשר כיון שהיה פסק ב"ד אף שהיה מיוסד על עדי שקר ושטר מזויף, מ"מ שוב אסור לו לתפוס ולגנוב, אמנם בשו"ת פרי השרה (ח"ב סי' י"ז) כתב לבעל מנח"א דלדעתו מותר לו לגנוב ולגבות את שלו.

סעיף ה' - (ה) עובר בלא תחמוד. ודנו האחרונים אם גם המוכר עובר אלאו כשמוכרו לו, כמו שמצינו במוכר שדהו ביובל (ערכין כט): דגם המוכר עובר האיסור במכירתו (שערי דעה ח"א סי' קמ"ט).

(ו) והקונה את הדבר. הא דעובר בשני לאוין היינו דווקא כשהפציר בו למוכרו שאז יש ג"כ איסור של לא תחמוד.

סעיף ו' - (ז) להחזיר הגזילה עצמה. ובחמץ שאחר הפסח כתב המחבר (בחומ"מ ש"ג ס"א) דאם גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך, ובפרמ"ג (תר"נ סק"א) מסופק לגבי אחרונות אחר סוכות אם ג"כ יכול לומר לו הרי שלך לפניך, ובפתחי תשובה (סי' שס"ג סק"א) חילק בדין דדווקא חמץ שאין אחרים מכירים שאינו שוה כלום, לכן אומר לו הרי שלך לפניך משא"כ באתרוג הכל יודעים שאינו שוה כלום.

(ח) אם מת הנגזל. ואם מת הגנב. כתבו בחומ"מ (ש"ס"א ס"ז) דאם הניח אביהן להיתומים נכסים חייבים לשלם.

סעיף ז' - (ט) הגזול את הרבים. ושנים שגנבו ביחד, ואחד מהם אין לו לשלם, כתב בשו"ת חות יאיר (סי' ר"ב) דאין האחד מחויב לשלם גם בעד השני, אלא נותן חלקו ויוצא.

(י) יעשה צרכי רבים. וצרכי רבים היינו מה שאיתא בגמ' (ב"מ צד): שיעשה בורות שיחין ומערות, ופרש"י שמכניס בהן מים לשתות דהוי דבר הצריך לכל, ויהנו מהן הנגזלים.

(יא) צרכי רבים. אמנם בוודאי לא יתן בתורת צדקה, שיחזיקו לו טובה בתור מוכה את הרבים, שבוה לא יצא בכלל תורת השבת הגזילה, אלא יתן בתורת השבת הגזילה, ואם מתבייש שידעו מזה יתן בחשאי (אגרות משה חו"מ סי' פ"ח).

סעיף ח' - (יב) אסור לקנות מהגנב. ואם קנה, שלא ידע שהיא גנובה, והבעלים תובעים ממנו החפץ, מחזיר החפץ להם, והם משלמים לו הדמים שנתן הוא להגנב, ותקנו כן מפני תקנת השוק. שאל"כ ימנעו ולא יקנו שום חפץ שמא גניבה היא בידו (חו"מ סי' שני"ס"ב).

